

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
кафедра теорії та практики перекладу романських мов імені Миколи Зерова

«Відтворення гумору та мовних стереотипів в аудіовізуальному перекладі зі іспанської на українську мову (на матеріалі серіалу "Valeria")»

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки IV курсу освітньої програми
«Переклад з іспанської та з англійської мов»,
спеціальність – 035.051 Філологія
Романські мови та літератури
(переклад включно), перша - іспанська
Юлія Андріївна ВАГАНОВА

Науковий керівник:
к.філол.н., асист. Ірина ЦИРКУНОВА

Рецензент:
кандидат філологічних наук, доцент
Наталія Володимирівна ГОМОН

«Допущено до захисту»

Протокол засідання

кафедри теорії та практики перекладу
романських мов імені Миколи Зерова

протокол No ___ від «___» _____ 20__ року

завідувач кафедри _____ (підпис)

д.філол.н., проф. Ірина СМУЩИНСЬКА

КИЇВ
2025

Анотація. У бакалаврській роботі проаналізовано особливості відтворення гумору та мовних стереотипів в аудіовізуальному перекладі з іспанської на українську мову на матеріалі серіалу “Valeria”. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю адекватної передачі багаторівневого комічного ефекту, що часто ускладнюється через мовні, культурні та технічні обмеження субтитрування. Об’єктом дослідження є аудіовізуальний переклад як форма міжкультурної комунікації, а предметом - стратегії перекладу гумору й стереотипів у субтитрованому форматі.

Мета дослідження - з’ясувати, якими перекладацькими засобами досягається збереження комічного ефекту, притаманного оригінальному тексту, у межах технічних обмежень субтитрування. Для реалізації цієї мети були поставлені завдання: класифікувати типи гумору, виявити труднощі його перекладу, проаналізувати перекладацькі стратегії та оцінити збереження прагматичного ефекту у перекладі.

Робота складається з двох основних розділів. У першому розділі розкрито теоретичні основи аудіовізуального перекладу, типологію гумору, природу мовних стереотипів, а також методологію дослідження. У другому - подано аналіз понад 60 прикладів гумористичних реплік із серіалу “Valeria”. Застосовано зіставний, контекстуальний, прагматичний та соціолінгвістичний аналізи. Результати дослідження засвідчують, що найпоширенішими перекладацькими стратегіями були дослівний переклад, функціональна заміна, адаптація та компенсація. Найскладнішими для перекладу виявилися мовні стереотипи та словесна гра, натомість найменше втрат зазнали алюзії на культурні реалії.

Наукова новизна роботи полягає в комплексному аналізі гумору та стереотипів у форматі субтитрів, з урахуванням їхньої комунікативної функції. Практична цінність дослідження полягає в можливості застосування результатів у підготовці перекладачів аудіовізуального контенту, а також у подальших студіях з перекладознавства.

Ключові слова: *аудіовізуальний переклад, субтитри, гумор, мовні стереотипи, культурно-специфічні елементи, перекладацькі трансформації, серіал “Valeria”.*

Abstract. This bachelor's thesis analyzes the peculiarities of reproducing humor and linguistic stereotypes in audiovisual translation from Spanish into Ukrainian based on the TV series “Valeria”. The relevance of the study is determined by the need for adequate transmission of the multi-level comic effect, which is often complicated by linguistic, cultural, and technical limitations of subtitling. The object of the study is audiovisual translation as a form of intercultural communication, and the subject is the strategies of translating humor and stereotypes in subtitled format.

The aim of the study is to determine what translation techniques are used to preserve the comic effect inherent in the original text within the technical limitations of subtitling. To achieve this goal, the following tasks were set: to classify types of humor, identify the difficulties of its translation, analyze translation strategies, and evaluate the preservation of the pragmatic effect in translation.

The work consists of two main sections. The first section reveals the theoretical foundations of audiovisual translation, the typology of humor, the nature of linguistic stereotypes, and the research methodology. The second section presents an analysis of more than 60 examples of humorous lines from the series “Valeria”. Comparative, contextual, pragmatic, and sociolinguistic analyses were used. The results of the study show that the most common translation strategies were literal translation, functional replacement, adaptation, and compensation. Language stereotypes and wordplay proved to be the most difficult to translate, while allusions to cultural realities suffered the least loss.

The scientific novelty of the work lies in the comprehensive analysis of humor and stereotypes in subtitles, taking into account their communicative function. The practical value of the study lies in the possibility of applying the results in the training of audiovisual content translators, as well as in further studies in translation studies.

Keywords: *audiovisual translation, subtitles, humor, language stereotypes, culture-specific elements, translation strategies, Valeria series.*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ ТА ВІДТВОРЕННЯ ГУМОРУ	7
1.1. Аудіовізуальний переклад як форма міжкультурної комунікації. Відтворення субтитрів.....	7
1.2. Особливості відтворення гумору: виклики, стратегії та критерії якості.....	10
1.3. Стереотипи й культурно марковані елементи в іспанському гуморі: перекладацький аспект.....	13
1.3.1. Мовні стереотипи в іспанському гумористичному дискурсі та їх реалізація в аудіовізуальному тексті.....	13
1.3.2. Переклад мовних стереотипів: виклики й стратегії.....	18
1.4. Методи дослідження гумору в аудіовізуальному перекладі.....	22
Висновки до першого розділу	25
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ГУМОРУ В СЕРІАЛІ “VALERIA”	28
2.1. Матеріал дослідження та жанрові особливості серіалу "Valeria".....	28
2.2. Стратегії перекладу вербального гумору (гра слів, іронія, каламбур).....	30
2.3. Переклад культурно-специфічного гумору та мовних стереотипів (реалії, соціальні стереотипи, побутові жанри).....	34
2.4. Мовні стереотипи та їх відтворення (сленг, розмовна лексика, гендерні особливості, професійний жаргон).....	38
Висновки до другого розділу	43
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49
ДОДАТКИ	54
Додаток 1. Перекладацькі стратегії в серіалі “Valeria”.....	54

ВСТУП

Вступне слово. Аудіовізуальний переклад є однією з найскладніших та найактуальніших галузей перекладознавства. Зростання обсягів мультимедійного контенту вимагає від перекладачів не лише мовної, а й культурної та технічної компетентності. Актуальність теми.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю адекватної передачі гумору в аудіовізуальному перекладі, що є складним через його багаторівневу природу. Особливої уваги потребують випадки мовної гри та культурно маркованих жартів, які часто втрачаються у перекладі.

Об'єкт дослідження. Субтитрований аудіовізуальний переклад як процес трансформації мультимедійного контенту з однієї мови на іншу.

Предмет дослідження. Особливості передачі гумору та мовних стереотипів у субтитрованому перекладі з іспанської на українську мову.

Матеріал дослідження. Іспанський серіал “Valeria”, зокрема його офіційний український субтитрований переклад, доступний на платформі Netflix, на прикладі першого сезону.

Мета дослідження. Аналіз стратегій і прийомів перекладу гумористичних елементів та мовних стереотипів у серіалі “Valeria” у форматі субтитрів.

Завдання дослідження:

- здійснити *класифікацію гумористичних елементів*, виявлених у серіалі «Valeria», з урахуванням їхньої типології (вербальний гумор, культурно-специфічні алюзії, мовні стереотипи тощо);

- *визначити основні труднощі*, з якими стикається перекладач під час трансформації цих елементів у процесі субтитрування (лінгвістичні, прагматичні, технічні, культурні);

- *проаналізувати стратегії та перекладацькі прийоми*, які використовувалися для адаптації гумору та збереження його комічного ефекту;

- оцінити якість збереження комічного ефекту у перекладі, зважаючи на відповідність тональності, інтенції, прагматичного навантаження та культурного контексту.

Наукова новизна полягає у комплексному аналізі передачі вербального й культурно-специфічного гумору з іспанської на українську мову в субтитрованому аудіовізуальному перекладі, що ще недостатньо вивчено в українському перекладознавстві.

Методологічною основою дослідження є зіставний, контекстуальний, прагматичний та соціолінгвістичний аналіз. Застосовуються теоретичні моделі функціональної еквівалентності та релевантності.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ ТА ВІДТВОРЕННЯ ГУМОРУ

1.1. Аудіовізуальний переклад як форма міжкультурної комунікації. Відтворення субтитрів

Переклад завжди відігравав ключову роль у забезпеченні міжкультурної комунікації, будучи містком між мовами, світоглядами та соціокультурними кодами. З розвитком глобалізації та інформаційних технологій його значення не лише не зменшилося, а навпаки - зросло, охопивши нові формати та типи текстів.

Однією з таких динамічних і складних форм є аудіовізуальний переклад, який потребує від перекладача гнучкості, технічної обізнаності та культурної інтуїції. Саме тому доцільно розглянути специфіку аудіовізуального перекладу як форми міжкультурної комунікації, його особливості, виклики та можливості.

Аудіовізуальний переклад (АВП) - особливий вид перекладацької праці, що передбачає роботу з матеріалами, які містять як вербальний, так невербальний компоненти. Такими матеріалами є фільми, серіали, телепередачі, відеоігри, рекламні ролики тощо. Специфіка АВП полягає в тому, що перекладач працює не лише з текстом, а й повинен враховувати візуальний ряд, звукове оформлення та технічні обмеження, притаманні певному виду аудіовізуального перекладу. [Єлісеєва С. В., 2021, С.312]

Аудіовізуальний переклад включає такі види перекладу:

- *дубляж* - повна заміна оригінальної звукової доріжки перекладеною версією;
- *субтитрування* - створення та відображення тексту внизу екрану, який передає діалоги та інші вербальні елементи аудіовізуального продукту;
- *закадровий переклад* (voiceover) - коли перекладений текст начитується поверх оригінальної звукової доріжки, яка залишається чуною, але приглушеною;
- *оповідь* (narration) - текст оригіналу повністю переробляється та подається у формі розповіді;

- *синхронний переклад* - усний переклад, який виконується в реальному часі, паралельно з мовленням оригіналу;
- *аудіодискрипція* - додатковий звуковий опис для людей із вадами зору;
- *частковий дубляж (half-dubbing)* - гібридна форма перекладу, що поєднує елементи дубляжу та закадрового перекладу. [Mayoral R.]

У межах цього дослідження аналізується саме *офіційний український субтитрований переклад серіалу “Valeria”*.

Однією з ключових особливостей АВП є його мультимодальність, тобто взаємодія кількох каналів інформації: мовного, зорового та аудіального. Це означає, що переклад має не лише бути адекватним на рівні тексту, а й органічно вписуватися в загальну композицію епізоду чи сцени.

Наприклад, переклад гумористичної фрази, виголошеної під час певної паузи або під супровід музики, потребує врахування інтонаційної структури й ритму кадру, щоб уникнути дисонансу між візуальним і вербальним рівнями сприйняття. У цьому контексті аудіовізуальний переклад тісно пов'язаний із принципами прагматики та когнітивної лінгвістики, котрі дозволяють аналізувати значення не лише як мовну одиницю, а як елемент комунікативної ситуації.

Сучасна практика аудіовізуального перекладу також вимагає активного застосування цифрових технологій, зокрема спеціального програмного забезпечення для субтитрування, таймкодування та обробки аудіо. Від перекладача очікується не лише лінгвістична майстерність, але й технічна компетентність, зокрема в роботі з форматами субтитрів або здатності орієнтуватися в специфікаціях платформи, на якій транслюється продукт (Netflix, YouTube, телебачення тощо). Як наслідок, АВП дедалі більше позиціонується не як суто мовна діяльність, а як інтегрована професійна практика на перетині мовознавства, медіа та технологій. [Кравців М. І., Козачук А. М., 2021, С.173]

Однією з базових характеристик аудіовізуального перекладу є необхідність дотримуватися балансу між мовною адекватністю та технічними

обмеженнями. Технічні параметри субтитрування можуть накладати суттєві обмеження на процес перекладу. Зокрема, кожен субтитр повинен містити не більше 40 символів у рядку, а загальний час його відображення на екрані зазвичай не перевищує 4,5–6 секунд. [Єлісєєва С. В., 2018, С.159]

Такі норми зумовлені фізіологічними особливостями сприйняття глядача й швидкістю читання. За цих обставин перекладач мусить стисло й точно передати сенс репліки, зберігаючи її стильову та функціональну цілісність. У випадку дубляжу або озвучування складність зростає ще й необхідністю синхронізації з артикуляцією персонажів. [Перванчук Т. Б., 2021, С.123]

У випадку дублювання та закадрового перекладу важливу роль відіграє синхронізація мовлення з візуальним рядом. Під час цього процесу необхідне точне узгодження перекладених реплік з рухами губ персонажів та загальним ритмом сцен. Крім того, потрібно передавати інтонаційну виразність і емоційне забарвлення оригінального тексту, що може потребувати додаткової адаптації змісту реплік.

Аудіовізуальний переклад нерозривно пов'язаний із культурною адаптацією. Юджин Найда, один з провідних теоретиків у галузі перекладу, у своїй концепції "*динамічної еквівалентності*" підкреслює важливість передачі не тільки точного змісту, але й культурного контексту. Перекладачеві потрібно враховувати реалії, характерні для вихідної культури, та знаходити еквіваленти, зрозумілі для цільової аудиторії. Це особливо актуально в контексті передачі гумору, гри слів, соціальних стереотипів та культурно-специфічних явищ, оскільки неправильна адаптація або буквальный переклад можуть призвести до втрати комічного ефекту або неправильного розуміння контексту. [Мосяєнко О. В., 2022, С.793]

Серед найпоширеніших викликів субтитрування варто виокремити обмежену кількість символів, потребу в синхронізації з відеорядом, уникнення дублювання візуальної інформації та дотримання темпу читання. Перекладач має не лише лаконічно передати зміст, а й адаптувати стиль, гумор і мовні ігри до сприйняття цільової аудиторії.

У випадку гумористичного контенту особливо складно зберегти жарт у межах ліміту символів, не втративши комунікативного ефекту. Складність підсилюється ще й тим, що глядач має встигнути не тільки прочитати субтитр, а й сприйняти емоції акторів, зміну планів, міміку. Відтак перекладач змушений постійно балансувати між точністю, дотепністю та доступністю сприйняття. [Серебрянська О. В., 2016, С.296]

Таким чином, аудіовізуальний переклад є складним міждисциплінарним процесом, що вимагає від перекладача не лише бездоганного володіння мовами, а й глибокого розуміння контексту, культурних особливостей, технічних вимог та аудиторних очікувань. Мета професійного перекладача полягає не лише в здатності механічно передавати зміст, а й забезпечувати цілісне сприйняття аудіовізуального продукту, аби зробити його доступним і зрозумілим для цільового глядача.

Особливої складності процес субтитрування набуває, коли йдеться про відтворення гумору - елементу, що вимагає не лише лінгвістичної точності, а й глибокого культурного розуміння та адаптації.

1.2. Особливості відтворення гумору: виклики, стратегії та критерії якості

Переклад гумору належить до найскладніших ланок міжкультурної комунікації, адже вимагає не лише мовної вправності, але й глибокого знання культури перекладачем. У аудіовізуальному перекладі складність цього завдання посилюється через низку технічних, синхронізаційних та форматних обмежень, властивих для таких видів перекладу, як субтитрування, дубляж і закадрове озвучення. [Botella Tejera C., 2017, P.84]

У царині аудіовізуального перекладу гумор визнається одним з найскладніших для передачі елементів, насамперед через багат шаровість його природи. Комічний ефект часто будується на взаємодії вербальних, невербальних і візуальних компонентів (інтонація, міміка, жести), тож перекладач працює не з окремим текстом, а з багатокодовим повідомленням, яке функціонує в конкретному культурному просторі.

Водночас, як зазначає Д. Чіаро, перед тим як приступити до перекладу гумору, необхідно насамперед його ідентифікувати, що саме по собі може викликати труднощі. Гумор нерідко залежить від контексту та культури, а тому може бути не відразу помічений або ж не сприйнятим як такий, зокрема у випадках з іронією. [Chiaro D., 2005, P.135-145]

Окрім цього, дослідниця підкреслює, що ефективне розпізнавання й передача вербально вираженого гумору значною мірою залежить від особистих якостей перекладача, його почуття гумору, емоційного стану в момент перекладу та загального сприйняття комічного. У деяких випадках перекладач може, навіть розпізнавши гумористичний елемент, не вважати його вдалим або доречним, що, у свою чергу, впливатиме на подальше рішення щодо стратегії перекладу.

Особливої складності набуває передача тих видів гумору, які базуються на подвійності значень, прихованій інтенції чи грі з очікуваннями адресата. Одним із найпоширеніших таких випадків є іронія, що вимагає від перекладача не лише інтелектуальної чутливості, а й глибокого розуміння контексту.

Іронія, зокрема, як зазначає Циркунова І.В., може реалізовуватися на різних рівнях мовлення, а принцип її створення не є однозначним. Іронічний ефект може виникати, наприклад, на референтному рівні, коли оцінка автора або репліка персонажа вступає у протиріччя з логікою ситуації чи із загальноприйнятим уявленням про здоровий глузд. Також можливе формування іронії через використання вторинних значень мовних одиниць - таких як каламбури, метафори, персоніфікація й інші стилістичні прийоми. [Циркунова І. В., 2013, С.241]

Актуальним у цьому контексті постає функціональний підхід до перекладу, обґрунтований у праці К.Норд. Цей підхід передбачає, що головним критерієм успішності перекладу є не буквальна точність відтворення мовної одиниці, а її функціональна відповідність у рамках цільового тексту. Як наголошує дослідниця, явища, які традиційно вважаються “неперекладними” - зокрема гра слів, - можуть бути цілком адекватно замінені іншими

лінгвістичними або стилістичними засобами, якщо вони виконують ту саму комунікативну функцію. Таким чином, завдання перекладача полягає не в калькуванні оригінального висловлювання, а у збереженні ефекту, що він викликає у реципієнта. [Nord С., 1998, С.76]

Застосування такого підходу дозволяє гнучко вирішувати труднощі, пов'язані з полісемією, іронією або культурно специфічними елементами, які не мають прямих відповідників у мові перекладу. Якщо жарт, побудований на грі слів, неможливо передати дослівно, перекладач може вдаватися до іншого засобу - наприклад, стилістичної трансформації або заміни, що викличе аналогічну реакцію в аудиторії. Це не лише зменшує ризик втрати комічного ефекту, а й сприяє досягненню природності й функціональності перекладу, яких вимагає цільова культура.

Культурна специфіка гумору становить не менш важливий виклик, ніж лінгвістичні аспекти його перекладу. Адже гумористичні елементи часто апелюють до явищ, що закорінені в конкретному культурному ґрунті та зрозумілі переважно носіям певної мови. Соціальні стереотипи, особливості національного побуту, алюзії на місцеві події чи згадки відомих у певному суспільстві осіб можуть виявитися цілком незнайомими для іншомовної аудиторії.

У такому разі перекладач постає перед методологічною дилемою: або зберегти оригінальну культурну референцію з відповідним поясненням (якщо технічні параметри це дозволяють), або замінити її на культурний відповідник, ближчий цільовій аудиторії, водночас намагаючись при цьому не втратити початкову гумористичну функцію елемента. [Підгрушна О. Г., 2015, С.92]

Підсумовуючи, гумор в аудіовізуальному перекладі постає як надзвичайно складне явище, зумовленим поєднанням вербальних, невербальних та культурно маркованих елементів.

Перед перекладачем стоїть завдання не лише коректно відтворити мовну форму, а й зберегти комунікативний ефект, закладений автором, що ускладнюється, коли гумор базується на грі слів, алюзіях або локальних реаліях.

Іронія, подвійне кодування, національні стереотипи та інші прояви культурної специфіки потребують гнучкого підходу, заснованого не на дослівній передачі, а на досягненні функціональної еквівалентності. Тут важливу роль відіграє професійна інтуїція перекладача, його культурна обізнаність і здатність адаптувати текст відповідно до очікувань цільової аудиторії.

Технічні обмеження субтитрування та синхронізації у дубляжі додатково зменшують простір для буквального перекладу, вимагаючи виважених стратегічних рішень. Відтак, ефективне відтворення гумору в аудіовізуальному перекладі можливе лише за умови комплексного підходу, який поєднує лінгвістичну, культурну та прагматичну компетенцію перекладача.

1.3. Стереотипи й культурно марковані елементи в іспанському гуморі: перекладацький аспект

Гумор є важливою частиною комунікативної культури, що виникає на перетині мовних, когнітивних та соціокультурних чинників. Саме культура визначає, які теми є прийнятними для жартів, які табу можуть бути порушені, і в який спосіб формується комічний ефект. У різних національних традиціях гумор набуває специфічних рис, які відображають цінності, стереотипи й комунікативні норми певного суспільства. Відтак, дослідження гумору вимагає врахування його культурної зумовленості, що особливо актуально в контексті аудіовізуального перекладу.

1.3.1. Мовні стереотипи в іспанському гумористичному дискурсі та їх реалізація в аудіовізуальному тексті

Одним із найпоширеніших інструментів створення комічного ефекту в межах національних дискурсів є мовні стереотипи - впізнавані уявлення про соціальні типи, ролі та ситуації. Вони не лише відображають національні уявлення, а й стають засобом культурної гри, впізнавання, сатири й іронії. Саме на цьому тлі постає необхідність глибшого аналізу мовних стереотипів як

складника гумору, зокрема - в іспанському комічному дискурсі. [Штолїна Д., 2024, С.35]

У сучасних лінгвістичних дослідженнях стереотипи дедалі частіше розглядаються не лише як відображення колективних уявлень, а й як інструмент, що здатний активно впливати на соціальну реальність. Як зазначають дослідники М. Дойчманн і А. Стайнвалл, мовні стереотипи, крім відтворення закріплених у суспільстві моделей, можуть бути використані й для їх критичного осмислення або підриву. [Deutschmann M., Steinvall A., 2020]

Зокрема, в художньому чи гумористичному дискурсі автор або персонаж нерідко свідомо відтворює певний стереотип, щоб актуалізувати його комічну природу, підкреслити абсурдність чи продемонструвати його соціальну застарілість. Такий механізм взаємодії з упередженням - через гіперболу, іронію або контраст - дозволяє не лише викликати сміх, а й поставити під сумнів сталі уявлення, що лежать в основі цього сміху. У цьому контексті мовний стереотип виконує не лише функцію впізнавання й узагальнення, а й функцію критики й деконструкції, що особливо важливо для аудіовізуального гумору, який активно апелює до соціально закріплених образів.

У художньому та аудіовізуальному дискурсі стереотипи нерідко виступають у формі мовних суджень про соціальні ролі, зокрема гендерні, професійні або національні. Такі мовні одиниці відображають усталені уявлення, що формуються на основі культурного й ментального досвіду певної спільноти. Вони функціонують як фрагменти концептуальної картини світу й фіксують специфічне бачення дійсності через призму психологічних настанов.

Як наслідок, перекладач, працюючи з текстом, має зважати не лише на лінгвістичну форму, а й на культурні конотації, які стоять за усталеними мовними виразами. Адже стереотипні судження не є нейтральними: вони опосередковують сприйняття реальності та відіграють ключову роль у створенні типажів і комічного ефекту в межах жанру. [Мунька Л. М., 2007, С.116]

У структурі мовного стереотипу важливу роль відіграє його прагматичне навантаження - здатність виконувати комунікативну функцію без додаткових пояснень. Стабільні вислови можуть сприйматися як нейтральні, проте в реальному мовленні вони набувають характерних національно-культурних відтінків. Як демонструють міжмовні порівняння, в різних мовах вирази (до прикладу вираження подяки та ввічливості) можуть відрізнитись за емоційною інтенсивністю, етикетними формулами та асоціативним рядом. [Баландіна Н. Ф., 2020, С.144]

Незважаючи на спонтанність, усне побутове мовлення певним чином базується на повторенні усталених мовних блоків, серед яких особливе місце займають мовні стереотипи. Лінгвістичні дослідження розглядають їх в контексті типових мовних моделей, які закріплюються в мовному узусі спільноти. На відміну від прислів'їв чи фразеологізмів, які зазвичай мають завершену семантичну структуру, мовні стереотипи є гнучкішими, адже відображають не лише зміст, а й соціально зумовлену мовну поведінку. У цьому контексті стереотип постає як результат багаторазового повторення комунікативних ситуацій, у межах яких формується очікувана мовна реакція. Це дає підстави говорити про стереотип не лише як про форму, а як про інструмент впливу та носій культури. [Піонтковська Т., 2011, С.335]

Стереотипи як частина іспанського комічного дискурсу реалізуються через характерні для іспанської культури мовні засоби, алюзії, фразеологізми та соціокультурні коди. Їхнє використання у гумористичних творах зумовлене традиціями іспанської комунікації, де допустимість експресивності, іронії та навіть порушення табу є значно ширшою, ніж у багатьох інших культурах. Це створює як додаткові можливості для авторів, так і перекладацькі виклики у міжкультурній комунікації.

Отже, мовні стереотипи є невід'ємною частиною мовної картини світу, яка формується в межах певної культури і відображає її базові соціальні уявлення. Через свій узагальнений, впізнаваний характер ці стереотипи часто виконують комічну функцію - як через відповідність очікуваному, так і через

свідоме його порушення. Вони можуть бути нейтральними на рівні форми, однак у межах певного контексту набувають емоційного або культурного відтінку, що дозволяє авторові чи персонажу не лише викликати сміх, а й актуалізувати певні соціальні теми або викривати стійкі упередження.

Саме тому в межах аудіовізуального перекладу стереотипи становлять особливу складність: вони нерідко не мають точних відповідників у мові перекладу, а тому вимагають від перекладача не тільки лінгвістичної точності, але й тонкого розуміння культурного контексту, прагматичної функції вислову та очікувань цільової аудиторії. З огляду на це, мовний стереотип варто розглядати не як випадковий мовний блок, а як значущий елемент комунікативної гри, який бере безпосередню участь у створенні комічного ефекту.

Гумор - це не лише мовне явище, а насамперед культурне, і саме тому його переклад передбачає глибоке розуміння культурного контексту. Одним із ключових джерел комічного ефекту в аудіовізуальному дискурсі виступають мовні стереотипи, які функціонують як впізнавані, часто гіперболізовані судження про соціальні ролі, поведінку чи національні особливості.

Водночас, у межах іспанської комунікативної культури, гумор ґрунтується на широкому спектрі культурно-специфічних елементів - від фразеології до алюзій на локальні реалії, - що значно ускладнює його трансляцію засобами української мови. [Терещук М., 2020, С.148]

За О.О. Селівановою, у межах лінгвістичних і культурних досліджень мовні стереотипи розглядаються як частина мовної картини світу, що формується в межах певної культури. Вони є спрощеними, але значущими мовними структурами, які відображають характерні уявлення про соціальні ролі, поведінку, національні особливості чи культурні цінності. Такі стереотипи сприяють пізнанню світу, оскільки мова є не лише засобом комунікації, а й інструментом формування уявлень про реальність. [Ahieieva-Karkashadze V. O., Lyumar M. Yu., 2023, С.169]

У процесі соціалізації людина засвоює типові мовні вирази, пов'язані з певними уявленнями про соціальні групи чи ситуації. Вони закріплюються у свідомості мовців як шаблони, що полегшують сприйняття світу, але водночас можуть містити упередження чи спрощення. Саме ці стереотипи часто передаються через засоби масової інформації, зокрема аудіовізуальні продукти, що робить їх особливо важливими для аналізу в контексті перекладу.

У художньому та гумористичному дискурсі автори часто свідомо експлуатують стереотипи, аби викликати комічний ефект - через іронію, гіперболу або порушення очікувань. У цьому контексті стереотипи не тільки виконують впізнавану роль, а й можуть стати засобом соціальної критики чи деконструкції усталених уявлень.

Особливого значення питання мовних стереотипів набуває у контексті іспанського гумору, який відзначається високим ступенем експресивності та прагматичної багат шаровості. Як зазначає Л. Руїс Гурільйо, іспанський гумор нерідко виникає внаслідок свідомого порушення усталених мовних норм і очікувань комунікації. Зокрема, джерелом комічного ефекту часто стають відхилення від принципів співрозмовницької кооперації, таких як:

- якість,
- кількість,
- спосіб подачі інформації,
- релевантність інформації. [Ruiz Gurillo L., 2021, С.153-154]

Для реалізації подібних порушень активно використовуються різноманітні мовні засоби, зокрема:

- квантифікатори (наприклад, “*a buenas horas*”),
- фразеологізми (“*¡que le parta un rayo!*”),
- зміна мовного регістру або коду (“*¡me la suda!*”),
- полісемія (“*coronas*”),
- паронімія (“*Estatut*”/”*vermut*”). [Ruiz Gurillo L., 2021, С.148]

Саме ці навмисні порушення породжують ситуації, у яких слухач чи глядач інтерпретує висловлювання не буквально, а з урахуванням іронії,

перебільшення чи гри слів. У результаті мовлення набуває багатошаровості, а гумор постає як результат не стільки форми вислову, скільки зламу комунікативних очікувань аудиторії.

Іншою характерною рисою іспанського гумору є його тісний зв'язок із поняттям соціальної межі. Як показують дослідження, іспанські автори та виконавці жартів нерідко звертаються до тем, які в інших культурах могли б вважатися надто делікатними або провокаційними, таких як: сексуальність, релігія чи політика. Проте в іспанській культурі подібні алюзії сприймаються як вияв відкритості й спонтанності комунікації, а не як порушення норм ввічливості. Крім того, у процесі створення комічного ефекту велике значення мають невербальні засоби: міміка, інтонація, жести. [Mir M., Laskurain-Ibarluzea P., 2021]

Поєднання вербального й невербального компонентів дозволяє іспанському гумору зберігати емоційність і виразність, що стає особливо важливим у контексті аудіовізуального перекладу. Варто також зауважити, що іспанський гумор часто апелює до локальних реалій, зокрема посилянь на регіональні традиції, політичні події чи культурні коди, що створює додаткові виклики при адаптації для іншомовної аудиторії. [Гінзбург М., 2021, С.62]

1.3.2. Переклад мовних стереотипів: виклики й стратегії

У межах сучасних досліджень іспанськомовного гумору особливу увагу привертає його прагматичний аспект, що проявляється у навмисній деформації мовних норм і ускладненні комунікативної ситуації. Як зазначається в аналізі мультимодальних корпусних даних, гумор часто виникає через гру з очікуваннями адресата: наприклад, через порушення усталених моделей мовної поведінки або стилістичне зміщення. [Чередниченко О., 2016, С.6]

При цьому іспанський гумор характеризується високим ступенем експресивності, активним використанням фразеологізмів, емоційно забарвленої лексики та алюзій на соціально значущі теми. Такі риси дозволяють говорити про комічний дискурс не лише як про форму розваги, але й як про інструмент

відображення культурних цінностей і соціальних процесів, що ускладнює завдання перекладача, орієнтованого на адекватну передачу цих відтінків в іншомовному середовищі.

У межах іспанського гумору важливе місце посідає комічне обігрування гендерних стереотипів. Як свідчать сучасні лінгвістичні дослідження, типові гумористичні образи у іспанському дискурсі ґрунтуються на традиційних уявленнях про соціальні ролі жінок і чоловіків: жінок часто змальовують як надмірно емоційних, балакучих або надто опікуючих, тоді як чоловіків - як байдужих, незграбних або безвідповідальних. [Pesce A., Etchezahar E., 2019, С.153]

Одним із поширених засобів увиразнення цих стереотипів є використання зооморфних епітетів (напр., *“loba”* в зображенні надмірно сексуальної жінки/*“cerdo”* про неохайного чоловіка), що надають комічному ефекту виразної експресії. Паралельно в іспанській гумористичній традиції активно застосовується елементи чорного гумору, що відображає особливе ставлення культури до тем смерті, страждання або сімейних конфліктів. З огляду на це, перекладачеві, який працює з аудіовізуальними творами, необхідно зважати не лише на лексичну форму жартів, а й на глибинні соціокультурні коди, які стоять за ними. [Bobchynets L. I., 2023, С.20]

Іспанські жарти нерідко ґрунтуються на алюзіях до регіональних особливостей, політичних подій або культурних символів, зрозумілих лише носіям мови оригіналу. Наприклад, згадки про конкретні свята, гастрономічні традиції або суспільно відомих осіб можуть викликати очікувану комічну реакцію серед іспанської аудиторії, проте залишитися незрозумілими або байдужими для українських глядачів.

У таких випадках перекладач має обирати стратегію форенізації (що в свою чергу несе ризик втрати ефекту для глядача), або адаптацію, яка передбачає заміну або пояснення елемента з урахуванням культурної специфіки цільової аудиторії.

Особливу проблему становить також адаптація грубих жартів і лайливих висловів. В іспанській комунікативній культурі вживання обценної лексики часто сприймається як частина стилістичної гри й не завжди має на меті образу. Навпаки, такі висловлювання можуть виконувати функцію підкреслення емоційності або створення невимушеної атмосфери. В українському ж мовному середовищі використання лайки здебільшого розглядається як порушення мовних норм або як вияв зневаги.

Через це перекладачеві доводиться шукати рішення, яке дозволить передати емоційний заряд оригіналу й одночасно не вийти за межі прийнятної мовної етики. Найчастіше це досягається шляхом часткового пом'якшення висловлювань, застосування евфемізмів або ж заміни грубих реплік на інші експресивні засоби.

Таким чином, іспанський гумор являє собою складне й багат шарове явище, що формується на перетині мовних, прагматичних та культурних особливостей. Його характерними рисами є свідоме порушення співрозмовницьких норм, активне використання гри слів, алюзій, фразеологічних одиниць і стилістичних зсувів, що вимагають від реципієнта високого рівня культурної компетенції для правильного тлумачення.

З огляду на це, під час перекладу гумору з іспанської на українську мову першочергового значення набуває не буквальна точність, а функціональна еквівалентність, яка дозволяє зберегти комічний ефект і відповідність культурним очікуванням цільової аудиторії.

Переклад гумористичних елементів в аудіовізуальному контенті становить одне з найбільш складних завдань для перекладача, адже гумор є явищем не лише мовним, а й глибоко культурно зумовленим. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання щодо критеріїв оцінювання якості перекладу комічних ситуацій. Такий аналіз передбачає врахування кількох ключових аспектів: збереження комічного ефекту, лінгвістичної адекватності, культурної релевантності перекладу та відповідності технічним вимогам аудіовізуального формату.

У процесі роботи було виокремлено такі критерії:

1. Збереження комічного ефекту:
 - відтворення прагматичного впливу жарту;
 - збереження емоційної реакції глядача;
 - адекватність передачі гумористичної інтенції.
2. Лінгвістична адекватність:
 - точність передачі мовної гри;
 - відповідність стилістичного реєстру;
 - природність звучання перекладу.
3. Культурна адаптація:
 - врахування культурних особливостей цільової аудиторії;
 - адекватна передача культурно-специфічних елементів;
 - збереження національного колориту за доцільності.
4. Технічні параметри:
 - відповідність тривалості репліки відеоряду;
 - синхронізація з артикуляцією персонажів;
 - врахування невербальних елементів комунікації.
5. Загальна когерентність перекладу:
 - збереження логічних зв'язків;
 - послідовність характерів персонажів;
 - цілісність сюжетної лінії.

Запропоновані критерії оцінки можуть бути корисними не лише в рамках академічного аналізу, а й у практичній роботі перекладача. Вони дають змогу впорядкувати процес оцінювання перекладеного матеріалу, чітко окреслити проблемні моменти й обґрунтувати вибір певної стратегії залежно від характеру жарту та контексту, у якому він реалізується.

На основі цих критеріїв кожен випадок перекладу гумористичного елемента можна оцінити за шкалою від 1 до 5, де:

- 1 - повна втрата комічного ефекту
- 2 - значна втрата комічного ефекту

3 - часткове збереження комічного ефекту

4 - достатнє збереження комічного ефекту

5 - повне збереження комічного ефекту [Башманівський О. Л., 2019, С.398]

При цьому важливо наголосити, що центральним орієнтиром при оцінюванні гумору виступає не буквальна відповідність тексту, а досягнення аналогічної комунікативної дії. Саме тому в багатьох випадках критерієм є функціональна еквівалентність, тобто збереження емоційного й прагматичного ефекту оригіналу.

Слід також зауважити, що попри застосування чітких критеріїв, оцінка гумору завжди містить певний рівень суб'єктивності. Реакція на жарт залежить не лише від його лінгвістичної форми, а й від особистого досвіду, культурної належності та контексту сприйняття. Саме тому в дослідженні важливо не лише констатувати, що гумор було збережено чи втрачено, а й пояснити, які саме елементи сприяли цьому.

1.4. Методи дослідження гумору в аудіовізуальному перекладі

Дослідження гумору в аудіовізуальному перекладі вимагає комплексного підходу, що враховує як мовні, так і культурні чинники, а також особливості формату самого продукту. У цій роботі для аналізу гумористичних елементів використано поєднання якісного текстового аналізу та зіставного перекладознавчого підходу. Такий вибір методів зумовлений необхідністю не лише виявити одиниці гумору в оригіналі та перекладі, а й оцінити способи їхньої трансформації, а також функціональну еквівалентність у межах цільової культури.

На першому етапі дослідження здійснено первинний перегляд відеоматеріалу (вісім серій першого сезону серіалу “Valeria”) з подальшою фіксацією реплік, що містять елементи комічного - зокрема гру слів, мовні стереотипи, алюзії, іронію або соціально марковані вислови. Враховувались як вербальні, так і невербальні компоненти гумору: інтонація, міміка, жести, монтажні прийоми. Наступним етапом став порівняльний аналіз перекладених

субтитрів з оригінальними репліками персонажів, з метою виявлення відповідників, адаптацій або втрат комічного ефекту в процесі перекладу. [Hallberg L., P.7]

Основну увагу приділено способам передачі вербального гумору, культурно маркованих реалій, а також збереженню прагматичного навантаження оригіналу в перекладеному тексті. [Tong M. Y., Abdul Halim H., Sim N. B., 2024, P.325]

До основних критеріїв оцінювання було віднесено: точність передачі значення, відповідність інтонаційного малюнка, збереження комунікативної функції жарту та реакції, яку він має викликати в глядача. Також бралися до уваги перекладацькі стратегії, такі як: калькування, трансформація, адаптація, функціональна заміна, опущення та компенсаторне введення.

Окрему роль у дослідженні відіграє контекстуальний аналіз, який дозволяє враховувати ситуацію спілкування, характер персонажів і загальну тональність сцени. Такий підхід дає змогу оцінити, наскільки вибраний перекладачем засіб відображає не лише зміст, а й настрій, іронічність або соціальний підтекст, який містився в оригіналі. У випадках, коли гумор спирався на локальні культурні знання або реалії, було проаналізовано, чи здійснено адаптацію, чи обрано стратегію прямої трансляції з можливим поясненням - або ж жарт втрачено повністю.

Для ґрунтовного аналізу якості передачі гумористичних елементів була створена багаторівнева система критеріїв, яка враховує специфіку аудіовізуального перекладу та характерні риси комічного дискурсу. Методологічною основою є порівняльний аналіз оригінального та перекладеного матеріалу з урахуванням лінгвістичних, прагматичних та культурологічних параметрів.

Основні етапи включають:

1. *Виявлення та класифікація гумористичних елементів у вихідному тексті.*

При цьому застосовується метод контекстуального аналізу, який дозволяє визначити природу комічного ефекту та його залежність від мовних та

позамовних чинників. Згідно з теорією Д. Делабастіти, особлива увага приділяється виявленню випадків мовної гри, каламбурів та інших лінгвістичних засобів створення комічного ефекту. [Хортюк Д., 2020, С.55]

2. Застосування *методу прагматичного аналізу*, який дозволяє оцінити ефективність передачі комунікативної інтенції та збереження емоційного впливу на глядача. У цьому контексті використовується теорія релевантності Д. Спербера та Д. Вілсон, яка допомагає визначити, наскільки успішно перекладач зберігає імпліцитні смисли та підтекст оригінального гумору. [Wilson D., Sperber D., 2004, P.238]
3. *Соціолінгвістичний аналіз*, який застосовується для дослідження відтворення соціальних та культурних конотацій у перекладі. Оцінюється адекватність передачі культурно-специфічних елементів та збереження національного колориту оригіналу. [Комісарук А., Хаврель В., Харченко Н., 2021, С.357]
4. *Метод кількісного аналізу*, який дозволяє визначити частотність використання різних перекладацьких стратегій та оцінити їх ефективність. Статистичні дані допомагають виявити домінантні тенденції у відтворенні різних типів гумору та обґрунтувати висновки щодо загальної стратегії перекладу.
5. *Технічний аспект перекладу* аналізується за допомогою методу синхронізації, який дозволяє оцінити відповідність перекладу технічним вимогам аудіовізуального продукту.
6. Окрема увага приділяється *методу оцінки когерентності перекладу*, який дозволяє проаналізувати збереження логічних зв'язків між елементами та послідовність характерів персонажів. [Корольова Т. М., Жмаєва Н. С., Попова Я. Ю., 2017, С.67]

Загалом проведене дослідження підтвердило, що успішний переклад гумористичних елементів в аудіовізуальному продукті потребує не лише мовної точності, а й гнучкого мислення, чуття до контексту й розуміння культурного

коду. Аналіз показав, що саме баланс між збереженням комічного ефекту, лінгвістичною природністю, культурною релевантністю та технічною відповідністю визначає якість перекладу. Водночас варто пам'ятати, що гумор - це завжди про контекст і сприйняття, тож навіть найчіткіші критерії не виключають впливу суб'єктивного фактора.

Висновки до першого розділу

Підсумовуючи теоретичний огляд проблеми аудіовізуального перекладу та відтворення гумору, можемо зробити кілька ключових висновків.

Аудіовізуальний переклад (АВП) є надзвичайно складною формою перекладацької діяльності, яка виходить далеко за межі текстуального аналізу й вимагає від перекладача міждисциплінарної компетентності - мовної, технічної, прагматичної та культурної. На відміну від інших видів перекладу, АВП пов'язаний із мультимодальністю: перекладач має враховувати не лише вербальний компонент, але й візуальний ряд, інтонацію, ритм сцени, синхронізацію та технічні параметри платформи. Технічних обмежень стосується зокрема тривалість реплік і швидкість читання, аби глядач встиг не лише прочитати, а й сприйняти невербальну складову сцени.

Особливо цей переклад ускладнюється коли йдеться про відтворення гумору, який нерідко базується на грі слів, алюзіях, соціальних стереотипах або культурно специфічних реаліях. Як показує досвід, комічний ефект у фільмах і серіалах формується не лише мовними засобами, але й невербальними елементами - мімікою, жестами, монтажем, що посилює потребу в адекватній інтерпретації всього комунікативного контексту. У цьому зв'язку важливою стає не буквальна точність, а збереження функціонального впливу жарту на цільову аудиторію.

Зокрема успішна передача гумору вимагає врахування як вербальних, так і невербальних джерел комізму, адже саме їхня взаємодія визначає силу комічного ефекту в аудіовізуальному продукті.

Іронія, сарказм, мовна гра, культурні алюзії, притаманні іспанському гумору, потребують від перекладача гнучкого мислення та здатності моделювати висловлювання, які викликатимуть подібну реакцію в українського глядача.

Окремої уваги заслуговують мовні стереотипи як носії культурної інформації: вони одночасно формують типажі, підтримують жанрову конвенцію та створюють умови для сміхового ефекту. Водночас вони становлять виклик у перекладі, оскільки не завжди мають точні відповідники в мові перекладу й можуть потребувати трансформацій або адаптації.

Незважаючи на спонтанність, побутове усне мовлення в іспанських комічних серіалах значною мірою спирається на повторювані мовні блоки, серед яких мовні стереотипи відіграють ключову роль. Вони закріплюються в мовному узусі спільноти й відрізняються гнучкістю порівняно з фразеологізмами чи прислів'ями, оскільки формуються як реакція на типові комунікативні ситуації. Серед таких стереотипів найпоширенішими є: карикатурні уявлення про жінок і чоловіків, гіперболізовані образи професій, регіональні типажі, а також сатиричне зображення соціальних ролей.

Таким чином, мовний стереотип виконує не лише номінативну, а й прагматичну функцію - він є інструментом культурної ідентифікації, що відображає соціальні норми, гендерні ролі, професійні кліше тощо.

В іспанському гуморі такі стереотипи передаються через алюзії, жаргон, ідіоми, що глибоко вкорінені в місцевій культурі, - і саме це становить серйозну складність для перекладача.

Крім того, специфіка іспанського комічного дискурсу передбачає більшу толерантність до експресивності, табуйованих тем та іронічної гри з соціальними ролями. Це відкриває додаткові можливості для авторів, але ускладнює завдання перекладача, який має адаптувати такі елементи до іншої культури без втрати комічного потенціалу.

Успішність такого відтворення можна оцінювати за сукупністю критеріїв, серед яких ключовими є: збереження комунікативного наміру, емоційної реакції

глядача, стилістичної відповідності, а також природності реплік у контексті цільової культури.

Розглянуті теоретичні підходи - концепція функціональної еквівалентності (К. Норд), динамічного еквівалента (Ю. Найда), прагматичної релевантності (Д. Спербер і Д. Вілсон) демонструють, що успішний переклад гумору можливий лише за умови глибокого розуміння функції репліки в контексті сцени та очікувань аудиторії.

В цілому, аналіз підтверджує, що гумор в аудіовізуальному перекладі не може розглядатися як другорядний елемент - він вимагає цілеспрямованої перекладацької стратегії, побудованої на балансу між лінгвістичною точністю, культурною обізнаністю й технічною доцільністю.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ГУМОРУ В СЕРІАЛІ “VALERIA”

2.1. Матеріал дослідження та жанрові особливості серіалу "Valeria"

Матеріалом дослідження слугує іспанський серіал "*Valeria*" (2020-2025), створений платформою Netflix на основі серії романів "*En los zapatos de Valeria*" іспанської письменниці Елісабет Бенавент. [Netflix: "Valeria"]

Серіал складається з чотирьох сезонів загальною тривалістю 32 епізоди (по 8 епізодів у кожному сезоні). Кожен із сезонів містить чималу концентрацію різнотипних гумористичних елементів та демонструє широкий спектр перекладацьких викликів. [Pérez Sánchez F., 2020]

"*Valeria*" належить до жанру романтичної комедії з елементами драми, що розповідає історію письменниці Валерії та її трьох найкращих подруг - Лоли, Кармен і Нерей, які живуть у сучасному Мадриді. Серіал вирізняється багат шаровістю гумористичного контенту, що включає:

- *ситуативний гумор*, пов'язаний з повсякденним життям героїнь (наприклад, незручні зустрічі з колишніми або курйозні випадки на роботі);
- *лінгвістичний гумор*, що базується на грі слів та особливостях іспанської мови;
- *соціальний гумор*, що відображає актуальні проблеми сучасного суспільства;
- *культурно-специфічний гумор*, пов'язаний з іспанськими реаліями та традиціями;
- *професійний гумор*, пов'язаний з літературною діяльністю головної героїні та роботою її подруг.

Український переклад серіалу виконано студією дубляжу Netflix Ukraine. Особливістю перекладу є необхідність адаптації не лише вербального компоненту, але й збереження синхронізації з візуальним рядом та невербальними елементами комунікації.

Загальний обсяг проаналізованого матеріалу становить приблизно 320 хвилин екранного часу (8 епізодів першого сезону), з якого виокремлено репрезентативні випадки використання різних видів гумору. Ці випадки класифіковано за такими категоріями:

1. Вербальний гумор:
 - гра слів;
 - каламбури;
 - іронія.
2. Культурно-специфічний гумор:
 - реалії іспанського життя;
 - посилення на популярну культуру;
 - традиції та звичаї.
3. Ситуативний гумор:
 - комічні ситуації;
 - невербальний гумор.

Серіал вирізняється насиченістю діалогів, що побудовані на сучасному розмовному мовленні з використанням сленгу, іронії, культурно маркованих одиниць та експресивної лексики. Основну увагу в аналізі зосереджено на перекладі гумористичних елементів з іспанської на українську мову в межах офіційного субтитрованого перекладу, оскільки саме субтитри зберігають автентичність тексту й дозволяють простежити, які стратегії було застосовано перекладачем для передачі комічного ефекту. У фокусі - ті репліки, в яких гумор виникає внаслідок мовної гри, стереотипізації персонажів або порушення норм комунікації, що відповідає специфіці серіалу як прикладу іспанськомовного аудіовізуального продукту, багатого на прагматично навантажений контент.

Отже, гумористичні елементи часто сприяють легшому сприйняттю змісту, у тому числі тих меседжів, які без гумору могли б залишитися непоміченими або недостатньо виразними. Їхній якісний переклад відіграє ключову роль у тому, як саме аудиторія іншої культури сприйме загальну атмосферу твору. У випадку аналізованого серіалу застосування таких

перекладацьких прийомів, як калькування, культурна адаптація та інтонаційне підсилення, загалом дозволило зберегти емоційне тло, закладене в оригіналі. Водночас повна передача усіх мовних і культурних відтінків виявилася не завжди можливою, що в окремих випадках позначилося на рівні розуміння жартів і зниженні комічного ефекту. [Янісів М. П., Ціпівко Ю. С., 2024, С.102]

2.2. Стратегії перекладу вербального гумору (гра слів, іронія, каламбур)

Гумористичні елементи становлять важливу складову аудіовізуальних творів, виконуючи не тільки розважальну функцію, але й допомагаючи розкрити особливості персонажів, соціальні контексти та міжкультурні відмінності. У досліджуваному серіалі "Valeria" помітне широке застосування словесного гумору, який базується на мовних іграх, культурних посиланнях, а також гуморі, пов'язаному зі стереотипними уявленнями про різноманітні соціальні та гендерні групи. [María José Higuera Ruiz, 2023]

Завдання перекладача в цьому контексті полягає не лише в передачі змістового наповнення жартів, але й у збереженні їхньої комунікативної функції шляхом адаптації для українського глядача. Розглянемо конкретні випадки перекладу мовних стереотипів та гумористичних елементів у серіалі.

Вербальний гумор належить до найскладніших компонентів для перекладу, оскільки часто ґрунтується на лінгвістичних особливостях оригінальної мови. Під час аналізу серіалу "Valeria" було виявлено декілька типів вербального гумору, що вимагали застосування різноманітних перекладацьких стратегій.

Іронія та сарказм є найпоширенішими видами вербального гумору в досліджуваному серіалі. Вони часто проявляються через невідповідність між висловленим та контекстом або інтонацією.

Nerea, ya sé que en el bufete estás rodeada de personas quejándose de sus miserias, que son muy importantes, lo sé. Pero ¿te importaría escuchar las mías esta noche? Y sí, te doy permiso para que te rías de ellas. - Нерео, я знаю, що на роботі ти оточена людьми, які скаржаться на свої жалюгідні життя, це дуже

серйозно, знаю. Але... не проти, якщо я поскаржуся сьогодні? І так, ти можеш посміятися наді мною.

У цьому прикладі іронія полягає в контрасті між удаваною важливістю проблем колег Нерей та справжнім бажанням головної героїні поділитися своїми турботами. Перекладач зберіг іронічний тон, відтворивши контраст між серйозністю першої частини висловлювання та легким самоприниженням у другій частині. Розуміння цієї іронії посилюється візуальним контекстом – виразом обличчя персонажа та інтонаційними особливостями.

A nuestra edad deberíamos empezar a beber cerveza de más calidad. - O beber más agua. - Крихітко, у твоєму віці треба пити краще пиво. - Або більше води.

У діалозі іронія створюється через удаване нав'язування "дорослих" звичок, з яким персонаж насправді не погоджується. Перекладач додав звертання "крихітко", що не лише компенсує можливу втрату іронічного тону, але й підкреслює покровительський характер репліки, посилюючи комічний ефект. Варто зазначити, що заміна нейтрального "a nuestra edad" ("у нашому віці") на більш особисте "у твоєму віці" є прикладом адаптації, що допомагає зберегти прагматичний ефект висловлювання.

Se me ha ido de las manos, ¿no? - Знову трохи переборщила?

Тут персонаж визнає свою надмірну поведінку, але робить це з іронією. В іспанській мові цей вираз є досить поширеним, і перекладач зумів знайти вдалий відповідник, зберігши невимушений тон. У цьому випадку бачимо модуляцію, коли структура речення змінюється, але загальне звучання й емоційне наповнення залишаються.

Сарказм розглядається як одна з найгостріших форм комічного висловлювання, що базується на різкому протиставленні сказаного та його прихованого змісту. На відміну від іронії, сарказм не маскує своєї критичної спрямованості, а відкрито демонструє зневажливе або глузливе ставлення до об'єкта висміювання. Його використання передбачає не лише мовний, а й емоційний вплив, оскільки сарказм зазвичай має підкреслено негативний, інколи навіть агресивний характер [Correa D., Mestre R., 2015, P. 4]:

Qué bien. ¿Cuánto por la nave que te lleva hasta allí? - Супер! Яка ціна ракети, щоб дістатися туди?

Персонаж використовує образ "космічного корабля" як метафору для підкреслення своєї реакції на недосяжність чи абсурдність ситуації. У перекладі використано слово "ракета", що зберігає саркастичний ефект і є зрозумілим для українського глядача без додаткових пояснень.

Значну частину вербального гумору в серіалі становлять перебільшення та гіперболи, які використовуються для створення комічного ефекту:

Quiero acabar con toda la cerveza de esta ciudad. - Хочу випити все пиво в цьому місті.

У цьому випадку гумористичний ефект створюється через очевидне перебільшення намірів персонажа. Перекладач зберіг гіперболу, що легко сприймається в обох мовах. Відеоряд в свою чергу посилює комічний ефект через контраст між сказаним та фізичними можливостями персонажа.

Así te aireas un poquito, te quitas el nido de aves rapaces que llevas en la cabeza... - Розвієшся... Розплутаєш це гніздо на голові.

Тут гумористичний ефект створюється через гіперболізоване порівняння зачіски з "гніздом хижих птахів". У перекладі збережено образ гнізда, але випущено згадку про "хижих птахів", що певним чином зменшує ступінь перебільшення.

Sí, joder. Puto calor. - Боже, я знаю... Ця чортова спека!

Це типовий приклад побутового гумору, де перебільшення переплітається з роздратуванням. Перекладач трохи пом'якшив обценну лексику, використавши евфемізм, але не зруйнував при цьому емоційний заряд - у репліці зберігся тон роздратованого зітхання.

Серіал також містить елементи нестандартного гумору та мовної гри, які потребують особливої уваги при перекладі:

Adiós, pájaros. Si es que había pájaros. - Бувайте, красуні! Наче їх і не було.

У цьому випадку нестандартний гумор будується на сумніві в існуванні об'єкта прощання. В оригіналі використовується слово "pájaros" (птахи), яке

також може мати сленгове значення. Перекладач вирішив відійти від буквального перекладу і використав слово "красуні", що передає інтенцію мовця та зберігає абсурдність ситуації.

Espera, ¿gemelo es con ge o con jota? - Tía, con ge. - Це пишеться через "e" чи "u"? - Через "u"!

Цей діалог містить елемент мовної гри, пов'язаний з орфографією. В іспанській мові питання стосується того, чи пишеться слово "gemelo" (близнюк) через літеру "g" чи "j". У перекладі відбулася адаптація до української орфографії з питанням про написання через "e" чи "и". Така адаптація робить жарт зрозумілим для українського глядача, хоча й дещо змінює його природу.

Entre Val y tú lo estás petando. Adoptadme, por favor. - Bu z Val в ударі. Будь ласка, удочеріть мене.

Тут гра слів ґрунтується на ідіоматичному виразі "estar petando" (дослівно "вибухати"), що в сленговому значенні означає "мати великий успіх". Перекладач використав український розмовний вираз "бути в ударі", що зберігає прагматичний ефект висловлювання. Гумористичний контраст між неформальним "в ударі" та офіційним "удочеріть" створює додатковий комічний ефект.

Каламбур як особливий вид гри слів, що ґрунтується на смисловому об'єднанні в одному контексті різних значень одного слова або різних слів, схожих за звучанням, потребує особливої уваги при перекладі. У серіалі "Valeria" каламбури часто використовуються для створення комічного ефекту та характеристики персонажів:

¿Y... tú de qué charca sales? - Отже, з якого ти ставка? [...] Pues las lesbianas acabamos enrollándonos las unas con las otras. - Точно. Лесбійки завжди зустрічаються в одному й тому ж колі.

У цьому діалозі каламбур будується на метафоричному використанні слова "charca" (ставок), що символізує обмежене коло спілкування. Персонаж використовує це слово для іронічного опису лесбійської спільноти, та натякає на обмеженість кола потенційних партнерок. Український переклад зберігає

оригінальну метафору "ставка" і "кола", що дозволяє відтворити каламбур, зберігаючи як його лінгвістичний аспект, так і соціальний підтекст.

Más bien me estoy convirtiendo en un pingüino. - Насправді я перетворююся на пінгвіна.

Цей каламбур базується на багатозначності контексту. В оригіналі персонаж відповідає на запитання "*¿Vas de romántico?*" (*Тепер ти романтик?*), використовуючи метафору пінгвіна, що може означати "холодне ставлення" (антонім до "романтичного"), так і може бути пов'язане з фізичним відчуттям холоду. У перекладі каламбур зберігається, оскільки образ пінгвіна має схожі конотації в українській культурі.

Підсумовуючи аналіз вербального гумору в серіалі "Valeria" та його українського перекладу, можна зазначити, що іронія й сарказм зазвичай передаються через прямі відповідники, оскільки їхнє сприйняття залежить більше від контексту, ніж від мовних особливостей.

Гіперболізація та перебільшення здебільшого зберігають свою образність, хоча культурно-специфічні елементи можуть адаптуватися для української аудиторії. Найбільш значні трансформації відбуваються у випадку мовної гри та нестандартного гумору, де часто застосовуються прийоми компенсації або повної адаптації.

Аудіовізуальний контекст, зокрема вирази обличчя акторів, інтонації та візуальний ряд, відіграє ключову роль у сприйнятті гумору, допомагаючи глядачеві зрозуміти комічний ефект навіть при частковій втраті мовних нюансів. Водночас технічні обмеження аудіовізуального перекладу, як-от синхронізація з відеорядом та обмеження довжини субтитрів, впливають на вибір перекладацьких стратегій, змушуючи перекладачів застосовувати лаконічні, але не менш ефективні засоби передачі гумору.

2.3. Переклад культурно-специфічного гумору та мовних стереотипів (реалії, соціальні стереотипи, побутові жанри)

Культурно-специфічний гумор становить значну перекладацьку проблему, оскільки часто базується на мовних, соціальних та культурних особливостях, які не мають прямих відповідників у цільовій культурі. [Стоянова Т., Шевченко А., 2020, С.420]

Переклад гумору вимагає не лише лінгвістичної компетентності, але й глибокого розуміння соціокультурного контексту обох мов. У даному розділі розглянемо особливості перекладу різних типів культурно-специфічного гумору, зокрема реалій, соціальних стереотипів та побутових жартів на матеріалі серіалу “Valeria”.

Реалії виконують важливу функцію передачі національного колориту й нерідко не мають точних еквівалентів у перекладі, що ускладнює їхнє відтворення іншою мовою. [Rasulova G., 2020, P.33]

У контексті аудіовізуального перекладу реалії часто стають основою для гумористичних ситуацій, оскільки відображають унікальні культурні феномени.

Розглянемо кілька прикладів перекладу реалій з іспанської на українську: “*Cocido español*”. - “Паелья”.

У цьому прикладі перекладач зробив цікаве рішення, замінивши типову іспанську страву “cocido” (тушковане м'ясо з овочами) на більш впізнавану для української аудиторії “паелью”. Це приклад адаптованого перекладу, використовуючи заміну однієї іспанської страви на іншу, що є більш відомою українському глядачу. Хоча така заміна і не є точною з кулінарної точки зору, вона зберігає функціональний аспект - згадування типової іспанської страви, яка одразу асоціюється з Іспанією у свідомості українського глядача.

“*Ya lo sabe toda Malasaña*”. - “Тепер про це знає вся округа”.

Маласанья - це богемний квартал Мадрида, який славиться своїм культурним життям та нічними закладами. У перекладі ця реалія замінена нейтральним “вся округа”, що є прикладом генералізації. Така стратегія дозволяє уникнути необхідності пояснювати іноземну реалію, але призводить до певної втрати культурного колориту та додаткових конотацій (Маласанья має репутацію хіпстерського та ЛГБТ-френдлі району). [“VisitMadrid”]

“Como mucho, me puedo ir... a Talavera de la Reina”. - *“У кращому випадку можу поїхати в Талавера-де-ла-Рейна”*.

У цьому випадку перекладач застосував стратегію транслітерації, зберігши оригінальну назву міста. Проте, без додаткових коментарів або адаптації, український глядач навряд чи зрозуміє, що Талавера-де-ла-Рейна - це провінційне місто, і жарт полягає в тому, що переїзд туди розглядається як щось неprestижне порівняно з життям у Мадриді. Тут можливо було б використати узагальнення, більш зрозуміле українському глядачеві, наприклад: *“У кращому випадку можу поїхати в село”*.

“No necesitamos tanta testosterona, que esto no es ForoCoches”. - *“Нам не потрібен весь цей тестостерон. Це не вживане авто”*.

ForoCoches - популярний іспанський інтернет-форум, спочатку присвячений автомобілям, який відомий своєю переважно чоловічою аудиторією та часто сексистськими жартами. [Caldevilla-Domínguez D., Barrientos-Báez A., García-Manso A., Matarín-Rodríguez-Peral E., 2022, P.509]

У перекладі ця реалія повністю вилучена і замінена на “вживане авто”, що змінює смисл оригіналу. Глядач втрачає розуміння контексту - натяк на типово маскуліне середовище з певними поведінковими патернами.

“Pero, gordi, esto es la BBC, coño”. - *“Але, люба, це ж Бі-бі-сі. Я не знаю”*.

Застосовано стратегію доместикації через фонетичну адаптацію, адже назва “BBC” передана як “Бі-бі-сі”. З одного боку, це наближає репліку до сприйняття українською аудиторією, підкреслюючи живу розмовну інтонацію. З іншого - транслітерація частково нівелює впізнаваність бренду в його оригінальному написанні, знижуючи рівень інтертекстуальності. Проте гумористичний ефект, побудований на контрасті між буденністю ситуації та згадкою про авторитетну інституцію, збережено завдяки інтонаційному та стилістичному оформленню.

“Hay unos chinos” - *“Є інвестори”*.

У цьому випадку маємо справу з новітнім культурним стереотипом, що виник в іспанському соціокультурному контексті. В Іспанії останніми роками

сформувалось поширене уявлення про китайців як успішних бізнесменів, які скуповують заводи, бренди й корпорації. Це узагальнення набуло іронічного забарвлення й закріпилося в повсякденному мовленні.

Водночас для української аудиторії такий стереотип менш упізнаваний: образ китайця швидше асоціюється з виробництвом і експортом товарів, а не з великою бізнес-експансією. Переклад “інвестори” є свідомою нейтралізацією культурного коду - він робить репліку зрозумілою, але нівелює національно маркований підтекст, що був би очевидним для іспанського глядача. Такий компроміс забезпечує інтеркультурну зрозумілість, але частково втрачає гумористичну конотацію.

Підсумовуючи аналіз перекладу культурно-специфічного гумору в серіалі "Valeria", можна виокремити декілька ключових аспектів.

По-перше, переклад реалій, соціальних стереотипів та побутових жартів вимагає від перекладача застосування різноманітних стратегій, які варіюються від буквального перекладу до повної адаптації, та залежать від ознайомлення цільової аудиторії з відповідними культурними звичаями.

По-друге, найпоширенішими стратегіями при перекладі культурно-специфічного гумору виявилися зокрема: адаптація (за якого культурно специфічні, реалієво чи контекстуально незрозумілі елементи замінюються більш зрозумілими або прийнятними для цільової аудиторії), генералізація (заміна конкретних культурних референцій на загальні поняття), транслітерація (збереження оригінальних назв з деякою фонетичною адаптацією) та функціональна заміна (пошук елементів, які виконують подібну функцію в цільовій культурі).

По-третє, аналіз показав, що найбільшим викликом постає переклад специфічних іспанських реалій, які не мають еквівалентів в українській культурі, зокрема тих, що пов'язані з топонімами, національними стравами та інтернет-феноменами. У таких випадках перекладачі часто вдаються до компромісних рішень, які можуть частково зберігати комічний ефект, але втрачати певні культурні тонкощі.

Примітно, що ефективність передачі культурно-специфічного гумору значною мірою залежить від балансу між збереженням оригінального культурного контексту та забезпеченням зрозумілості для цільової аудиторії. У контексті аудіовізуального перекладу візуальний ряд додатково сприяє оцінці комічних елементів, інколи компенсуючи втрати, неминучі при мовній адаптації.

2.4 Мовні стереотипи та їх відтворення (сленг, розмовна лексика, гендерні особливості, професійний жаргон)

Мовні стереотипи - це не просто стійкі вислови, які активно функціонують у повсякденному спілкуванні. Вони - частина ширшої соціокультурної системи, яка формує уявлення про соціальні ролі, поведінкові моделі, типажі та очікування. Саме тому у вербальному гуморі мовні стереотипи часто стають зручним інструментом для створення комічного ефекту: через перебільшення, іронію або висвітлення абсурдності певних норм.

В аудіовізуальному контенті вони закріплюються в характерах персонажів, їхніх типових репліках і взаємодіях, формуючи умовні “маски”, які глядач впізнає з першого погляду. У серіалі “Valeria” мовні стереотипи не лише оживляють образи, а й стають засобом коментаря до гендерних, вікових чи соціальних уявлень, притаманних сучасному іспанському суспільству. Водночас саме ці стереотипи створюють чимало викликів для перекладача, адже вони часто спираються на культурну впізнаваність і внутрішні жарти, які не завжди мають прямі відповідники в іншій культурі.

Одним із яскравих прикладів відтворення мовного стереотипу з використанням перекладацької трансформації є репліка:

“Al final parece que las tías tenemos que dar explicaciones por todo”. - “Ми завжди маємо виправдовувати наші дії!”

Тут бачимо елемент узагальнення, характерний для феміністичного дискурсу, що репрезентує жінок як соціальну групу, змушену постійно пояснювати свої вчинки. У перекладі збережено ключову прагматичну функцію

репліки - передати роздратування, обурення й соціальний коментар. З погляду трансформацій маємо приклад модуляції, оскільки граматична структура змінилася, але збережено емоційне й змістове навантаження.

“Una chica dispuesta a tomar la iniciativa, que no le dé miedo seducir”. - *“Дівчина готова взяти ініціативу і не боїться бути спокусливою”*.

У цьому випадку переклад демонструє пряму еквівалентність із незначним стилістичним пом'якшенням. У тексті іспанською мовою спостерігається типовий стереотип активної, сміливої жінки, яка не соромиться проявляти сексуальність - типаж, що часто експлуатується в рекламі та медіа. Український переклад зберігає цей стереотип, але трохи нейтралізує вираз *“seducir”* (“зваблювати”), обравши менш відверте “бути спокусливою”, що свідчить про адаптацію до культурних норм сприйняття.

Цікавим прикладом культурно-маркованого гумору на ґрунті гендерного стереотипу є репліка:

“De toda la vida, los productores se han acostado con actrices”. - *“Продюсери віддавна спали з акторками”*.

Такий жарт послуговується відомим голлівудським кліше і створює комічний ефект через баналізацію проблеми зловживання владою. Перекладач зберіг грубе звучання й смислово провокативність, не вдаючись до евфемізмів. Таким чином, простежуємо приклад дослівного перекладу з мінімальною трансформацією.

“Ni putas ni sumisas”. - *“Ми не повії чи служниці”*.

Тут бачимо лексичну заміну з частковим стилістичним згладжуванням: нецензурне *“putas”* передано через літературніше *“повії”*, а *“sumisas”* перекладено як *“служниці”*, хоча буквально значення ближче до *“покірні”*. Це приклад адаптації, спрямованої на пом'якшення шокового ефекту, притаманного іспанському оригіналу, що ймовірно є наслідком різного рівня толерантності до грубощів у публічному мовленні в обох культурах.

У серіалі *“Valeria”* розмовна лексика, жаргонізми та знижена лексика активно використовуються для створення реалістичного діалогу та передачі

соціальних характеристик персонажів. Часто саме через сленг у комічній формі відтворюються гендерні ролі, стереотипи про стосунки, зовнішність або поведінку. У процесі перекладу таких реплік постає завдання збереження стилістичної маркованості та комічного ефекту, що вимагає від перекладача застосування різних трансформацій. Зокрема від лексичної компенсації до експресивної заміни.

Показовим є приклад репліки *“Asaltacunas”*, перекладеної як *“Любителька малоліток”*. Тут ми маємо справу з мовною грою на основі метафоричного сленгу, яка передає стереотип про жінок, що зустрічаються з молодшими чоловіками. Іспанське слово *asaltacunas* буквально означає *“та, що штурмує колиски”*, і є фіксованим іспанським сленгом. Український переклад не відтворює метафору дослівно, проте вдається до функціональної еквівалентності, адаптуючи значення під очікування української аудиторії. Використано трансформацію із заміною образу, що дозволяє зберегти гумористичний ефект.

“Te aguantas. A ver si así se te pasa la taja que llevas”. *“Стримуйся! Може, це тебе протрезвить!”*

У цьому випадку використано компресію - перекладач опускає частину фрази, пов'язану з локальним сленгом *la taja* (сп'яніння), й подає її зміст через більш загальну конструкцію. Збережено прагматичну мету репліки - зробити зауваження персонажці, яка поводить себе занадто гучно. Такий підхід виправданий у субтитруванні, де існують жорсткі обмеження на кількість символів.

“Qué huevos”. - *“Це нечувано!”*

Спостерігаємо приклад стилістичної трансформації з нейтралізацією. В оригіналі використано вульгарний іспанський вираз, який буквально означає *“Які яйця!”* (тобто - *“Яка зухвалість”* або *“Яка нахабність”*), однак перекладач застосував евфемістичну заміну, обравши фразу, що зберігає суть, але усуває грубість. Це дозволяє уникнути культурного непорозуміння й водночас підтримує емоційну насиченість висловлювання.

“Íbamos muy ciegos”. - *“Ми були вгашені”*.

Спостерігаємо приклад заміни іспанського ідіоматичного виразу на український жаргонний еквівалент. В іспанському сленгу *“ir ciego”* означає бути дуже п'яним. Перекладач вдався до лексичної адаптації через уживане серед молоді слово *“вгашений”*, яке точно передає стан персонажів, зберігаючи іронічний і розмовний стиль. Це приклад вдалої локалізації, яка не лише передає зміст, а й наближає мову персонажів до мовлення українського глядача відповідного соціально-вікового прошарку.

“Pedazo de trol”. - *“Ти...такий троль!”*.

Бачимо приклад транскультурного запозичення, де використано інтернет-слово троль як маркер сучасного жартівливого образу. Таке збереження терміна в обох мовах засвідчує появу глобального молодіжного сленгу, який не потребує глибокої адаптації, проте може виконувати стереотипну функцію в комічному плані, адже узагальнює поведінкову модель (провокування, несерйозність, знущання).

“Oye, pues a lo mejor sí eres un poquito borde”. - *“Знаєш що? Ти досить груба!”*.

У цьому випадку сленгове *borde*, що в іспанській мові означає *“неприємна/груба людина”*, трансформовано в нейтрально-розмовну одиницю в українському перекладі. Цей приклад демонструє стилістичне вирівнювання, яке дозволяє зберегти зміст без надмірного загострення, що могло б зруйнувати тональність сцени.

“Eres una cerda.” - *“Ти огидна!”*

Іспанське слово *cerda* має зооморфне походження й уживається у побутовому жаргоні як принизлива характеристика для жінки - з натяком на неохайність, аморальність або грубість. У перекладі вжито узагальнено-оцінне *“огидна”*, що зберігає негативний заряд репліки, але втрачає біологічну конотацію. Це приклад культурної нейтралізації, коли перекладач пом'якшує натяк на зооморфізм, аби не створити надмірно агресивного враження, що могло б порушити баланс між жартом і образою в межах сцени.

У межах теми гендерних особливостей мовлення варто звернути увагу й на таку репліку:

“La mujer millennial es precisa sin ser obsesiva. Comedida sin ser sumisa.” - *“Жінка-міленіалка чітка, але не нав’язлива; стримана, але не слухняна.”*

Ця стилістично витримана фраза, що звучить як рекламний слоган, грає на сучасних уявленнях про “ідеальну” жінку: сильну, але м’яку, незалежну, але делікатну. В українському перекладі збережено ритм і контрастність вислову, проте дещо згладжено соціальний підтекст. Іспанський оригінал працює з протиставленням традиційного та сучасного образу жінки, і перекладачеві вдалося адаптувати ці нюанси з урахуванням культурного контексту, застосувавши дослівний переклад з використанням синонімів.

Окрему групу становить професійний жаргон, який у серіалі використовується не лише для стилістичного забарвлення діалогів, а й для підкреслення соціального статусу персонажів або створення комічної дистанції. Така лексика часто функціонує як маркований мовний елемент, що сигналізує про належність до певної сфери. У випадку з “Valeria” йдеться про творчі індустрії: рекламу, письменництво, медіа.

“Te dejo, no sea que no te den el Cervantes por mi culpa.” - *“Біжи, бо ще лишу тебе без премії Сервантеса.”*

Тут маємо алюзію на престижну літературну нагороду, яка не пояснюється в перекладі, але її смисл легко вгадується з контексту. Такий підхід демонструє транслітерацію з опорою на загальнокультурну обізнаність, що дозволяє зберегти інтелектуальний гумор без спрощення.

“Por la mejor pareja creativa desde Peggy Olson y Don Draper.” - *“За кращу команду з часів Пеггі Олсон і Дона Дрейпера.”*

Це відсилання до серіалу Mad Men і рекламного світу 1960-х років. Тут бачимо приклад професійного міжтекстового жаргону, зрозумілого людям, обізнаним у медіа-індустрії. Переклад зберігає культурну алюзію, що є прикладом транскультурної еквівалентності без локалізації. Такий підхід хоч і

дозволяє зберегти естетику оригіналу, проте водночас вимагає певної обізнаності від глядача.

У підсумку можемо зазначити, що мовні стереотипи, які проявляються через розмовну лексику, сленг, гендерні кліше та професійний жаргон, відіграють важливу роль у формуванні комічного ефекту в серіалі *Valeria*. Вони не лише підкреслюють індивідуальність персонажів, а й служать засобом соціального коментаря, що особливо актуально у межах сучасного мультимодального гумору.

Для перекладача це створює подвійний виклик: з одного боку - зберегти ідентичність мовної моделі, з іншого - адаптувати її під очікування іншої культури, не втрачаючи при цьому гумористичного заряду. Як показує аналіз, успішний переклад у такому контексті базується на поєднанні функціональної еквівалентності, адаптаційних трансформацій і чутливого ставлення до соціальних конотацій висловів.

Висновки до другого розділу

У процесі аналізу матеріалу було виокремлено репрезентативні приклади гумору різних типів, зокрема від словесних ігор до культурно маркованих алюзій. Серед них виразно простежуються такі категорії: мовна гра, іронія, алюзії на масову культуру, соціальні стереотипи та жаргон. Було з'ясовано, які саме перекладацькі стратегії дозволяють зберегти прагматичний ефект оригіналу. Виявлено, що найбільш ефективними виявляються такі трансформації, як-от: *адаптація, функціональна заміна та компенсація*, що особливо актуально в умовах субтитрування з його жорсткими технічними рамками.

Аналіз перекладацьких стратегій і прийомів показав, що гумор як комунікативне явище постає не лише як стилістична окраса тексту, а як структуротворчий елемент, що формує настрій, динаміку діалогів і впливає на побудову персонажів. Зокрема, гумор у серіалі виконує жанрову функцію,

служує інструментом характеристики героїв та підтримує легкий, іронічний тон усієї історії.

Переклад гумористичних реплік у серіалі “Valeria” виявився багатокомпонентним процесом, у якому значну роль відіграв не просто добір лексичних відповідників, а точне інтонування ситуації, збереження темпу й мовного забарвлення.

Зокрема, у вербальному гуморі саме тональність і прагматична інтенція реплік вимагали від перекладача застосування неочевидних трансформацій: *компресії, смислової модуляції, стилістичної нейтралізації або компенсаційного підсилення*. У випадках, коли в оригіналі комізм виникав завдяки грі слів, український переклад часто змінював формальну структуру репліки на користь збереження ефекту, тобто, виклику сміху або іронічного дистанціювання. Це засвідчує, що стратегія функціональної релевантності була домінантною, навіть якщо для цього доводилося змінювати лексичні межі реплік або структуру діалогу.

Особливої уваги потребували ті гумористичні сегменти, що були тісно пов'язані з локальним культурним кодом, як-от згадки про географічні топоніми, мас-медійні платформи чи традиційні реалії. У таких випадках перекладач виконує роль культурного посередника, який одночасно має уникнути "екзотизації" тексту і зберегти його природність для україномовного глядача. При цьому значущою є також здатність перекладача розпізнати культурно-обумовлені алюзії, що не завжди мають прямі еквіваленти в українській культурі.

Водночас слід відзначити ще одну тенденцію, яка чітко проявляється в перекладі цього серіалу: *смислова гнучкість*. У багатьох прикладах гумору перекладач дозволяє собі відхилення від прямого змісту заради досягнення стилістичної відповідності, створюючи враження природного, легкого мовлення персонажів. Це особливо помітно у відтворенні *сленгових конструкцій, жаргону й емоційно маркованої лексики*, яка виконує роль соціального маркера і водночас інструменту створення комічного ефекту.

Особливу складність становили *мовні стереотипи*, які, хоч і відображають типовий дискурс персонажів, водночас несуть значне культурне навантаження. Їх передача потребує або творчої *адаптації*, або лаконічного *переформулювання* з урахуванням особливостей сприйняття цільовою аудиторією.

Професійний жаргон, алюзії на індустріальні явища та жарти з подвійним дном демонструють ще один аспект аудіовізуального перекладу - *необхідність працювати з багаторівневим змістом*. Адже один і той самий жарт може містити культурну відсилку, лексичну гру та соціальну іронію.

Саме тому переклад гумору у “Valeria” є свідченням не просто мовної адекватності, а перекладацької інтерпретації - тонкої і водночас відповідальної. Перекладач виконує не роль "передавача змісту", а роль реконструктора комунікативної ситуації, яка має викликати у глядача ту саму емоційну реакцію, що й в оригінальній аудиторії.

Цей аспект чітко окреслює ключовий висновок розділу: гумор в аудіовізуальному тексті - це не лише мовна гра, а кодоване повідомлення, яке потребує творчого розшифрування, адаптації та культурного балансування. Саме тому стратегічні рішення перекладача у роботі з таким матеріалом мають не менше значення, ніж лінгвістична точність чи технічна відповідність. Вони визначають, чи буде гумор "працювати" в новому культурному середовищі.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження підтвердило, що аудіовізуальний переклад гумору є складним багаторівневим процесом, у якому поєднуються лінгвістичні, культурні, прагматичні та технічні аспекти. В умовах субтитрування, коли час і простір обмежені, перекладачеві необхідно не просто передати зміст репліки, а й зберегти тон, ритм, інтонацію, а головне - комічний ефект, зрозумілий цільовій аудиторії. Цей виклик особливо гостро проявляється в роботі з такими творами, як серіал “Valeria”, де гумор виконує не лише розважальну функцію, а й формує характер персонажів, розвиває сюжетні лінії та підкреслює соціальні й гендерні конфлікти.

Теоретичний аналіз дозволив визначити ключові поняття, пов’язані з перекладом гумору, зокрема типологію гумористичних елементів (гра слів, іронія, алюзії, стереотипи тощо), а також основні труднощі, пов’язані з перекладом кожного з цих типів. Особлива увага була приділена перекладацьким стратегіям - *адаптації, компенсації, генералізації, стилістичному пом’якшенню*, - які виявилися визначальними для успішного збереження комічного ефекту. У центрі уваги дослідження також опинився субтитрований формат як один із найбільш обмежувальних, що змушує перекладача постійно балансувати між точністю й досяжністю для глядача.

У практичному розділі на основі аналізу понад 60 реплік з першого сезону серіалу Valeria було встановлено, що **найбільшу кількість** становлять випадки *мовних стереотипів та сленгової лексики* - вони зустрічаються у понад 40% усіх вивчених прикладів. Йдеться переважно про гендерні ролі, соціальні уявлення про відносини, кар’єру, дружбу та урбаністичні звички, які були обіграні через гіперболізацію, іронію, побутову сатиру. У багатьох випадках такі репліки потребували *адаптації* або *нейтралізації*, оскільки безпосередній переклад міг би не викликати бажаної реакції у глядача.

Наступною за частотою стала група **вербального гумору** - *гра слів, каламбури* - які найчастіше потребували *функціональної заміни* або *компенсації*. У таких випадках перекладач неодноразово виявляв креативність, прагнучи

зберегти загальну стилістику та настрій сцени, навіть якщо для цього доводилося частково жертвувати буквальним змістом.

Третю категорію становив **культурно-специфічний гумор**, який виявився найчутливішим до змін. Репліки з **алюзіями** на іспанське медіа, місцевих авторів, **культурні реалії** вимагали або *транслітерації*, або *адаптації*. У деяких випадках перекладач уникав прямих згадок або замінював їх більш зрозумілими аналогами, що дозволяло досягти відповідної реакції без втрати комічного ефекту.

Аналіз також засвідчив, що **іронія** й **сарказм** у серіалі зустрічаються рідше, але є важливими маркерами характеру героїв і часто базуються на візуальному підтексті або інтонації, яку в субтитрах відтворити складно, але можливо - через *лексичну точність*, *стилістичне забарвлення* або *риторичні фігури*.

Проаналізований матеріал дозволив зробити такі узагальнення щодо застосованих стратегій (див. Додаток 1):

- **Іронія** здебільшого передавалася *модуляцією*, іноді в поєднанні з *адаптацією* або *компенсацією*.
- **Сарказм** перекладався через *транспозицію*.
- **Гіпербола** зберігалася або напряду, або з *компенсацією*.
- **Мовна гра і каламбури** передавалися *адаптацією*, *функціональною заміною* або *локалізацією*.
- **Культурно марковані реалії** - через *адаптацію*, *генералізацію*, *заміну*, *транслітерацію* чи *доместикацію* через *фонетичну адаптацію*.
- **Стереотипи** - через *дослівний переклад*, *нейтралізацію*, *евфемізацію* або *адаптацію*.
- **Професійний жаргон** - через *транслітерацію*, *стилістичне вирівнювання* або *збереження алюзії*.
- **Сленг** - через *компресію*, *транспозицію*, *евфемізацію* або *нейтралізацію*.

Загалом, результати дипломної роботи дозволяють стверджувати, що переклад гумору в аудіовізуальному продукті - це процес, у якому домінує не

буквальність, а смислове відтворення (що передбачає адаптацію реплік до культурних норм та очікувань цільової аудиторії при збереженні комічного ефекту). Успішна передача гумористичних елементів вимагає від перекладача не лише знання мови, а й високого рівня культурної інтуїції, розуміння функціонального навантаження кожної репліки, а також здатності до смислового моделювання.

Перекладач у цьому контексті виконує роль не лише транслятора, а й співтворця, відповідального за збереження авторського задуму й реакцію глядача. Гумор - це не прикраса, а структурний елемент аудіовізуального тексту, який потрібно перекладати з тією ж точністю й повагою, що й сюжетні вузли.

Отже, переклад гумору та мовних стереотипів у серіалі “Valeria” - це приклад того, наскільки складним і відповідальним є процес субтитрування. Практичні результати цього дослідження можуть стати основою для подальших розвідок у сфері перекладу гумору в інших форматах (дубляж, озвучка) або в різних культурних контекстах. Робота підтвердила важливість міждисциплінарного підходу до аналізу аудіовізуального перекладу, який включає лінгвістику, культурологію, соціолінгвістику та теорію комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баландіна Н. Ф. Переклад як міжкультурна комунікація. Міжкультурна комунікація в науковому і освітньому просторі: матеріали I-ої Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 28–29 квітня 2020 р.). Одеса: Одеський національний політехнічний університет, 2020. С. 144.
2. Башманівський О. Л. Проблема оцінювання якості машинного перекладу. Наукові записки кафедри слов'янських і германських мов: колективна монографія. Новоград-Волинський : НОВОГрад, 2019. С. 398.
3. Бобчинець Л. І. Estereotipos de género en el humor español y portugués: expresión léxico-semántica y estilística. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія. 2023. Т. 26, № 2. С. 20.
4. Гінзбург М. Подавання процесових властивостей в українських перекладах англomовних версій міжнародних і європейських стандартів. General and Specialist Translation / Interpreting: Theory, Methods, Practice. Kyiv: Agrar Media Group, 2021. С. 62.
5. Єлісеєва С. В. Аудіовізуальний переклад як один із аспектів процесу євроінтеграції. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2021. Т. 32 (71), № 2. С. 32.
6. Єлісеєва С. В. Особливості субтитрування як напряму перекладацької діяльності. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2018. № 32, т. 2. С. 159.
7. Комісарук А., Хаврель В., Харченко Н. Особливості перекладу мовної гри у художньому тексті. Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. 2021. № 33. С. 357.
8. Корольова Т. М., Жмаєва Н. С., Попова Я. Ю. Когезія та когерентність у перекладі україномовної наукової літератури англійською мовою. Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. Лінгвіст. науки. 2017. № 24. С. 67.

9. Кравців М. І., Козачук А. М. Особливості вибору та рецепції стратегій в аудіовізуальному перекладі (на матеріалі художнього фільму «Зелена книга»). Сучасна філологія: теорія та практика: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 2021). Київ: Нац. акад. СБУ, 2021. С. 173.
10. Мосяєнко О. В. Підходи до відтворення гумору при аудіовізуальному перекладі. Innovations and Prospects of World Science: Proceedings of VI International Scientific and Practical Conference (Vancouver, Canada, February 2–4, 2022). Vancouver, 2022. С. 793.
11. Мунька Л. М. Тендерні особливості художнього тексту в перекладі. Учені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. 2007. Т. 20 (59), № 4. С. 116.
12. Підгрушна О. Г. Специфіка перекладу гумору на межі англійської та української культур. Science and Education a New Dimension. Philology. III(10), Issue: 47, 2015. С. 92.
13. Перванчук Т. Б. Аудіовізуальний переклад: основні види та особливості. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2021. Т. 32 (71), № 4, ч. 2. С. 123.
14. Піонтковська Т. Термінологічне визначення мовної формули. Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Вип. 95 (2). Кіровоград: КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. С. 335.
15. Серебрянська О. В. Кінопереклад: специфіка та стратегії. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». Випуск 62. 2016. С. 296.
16. Стоянова Т., Шевченко А. Особливості перекладу україномовного культурно-специфічного тексту англійською мовою. Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. 2020. № 31. С. 420.
17. Терещук М. Соціально-комунікативна роль перекладу в царині міжнародних відносин. Актуальні проблеми міжнародних відносин та міжнародного права: матеріали Всеукраїнської наукової

- онлайн-конференції за міжнародною участю (29 жовтня 2020 р.). Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. С. 148.
18. Хортюк Д. Особливості перекладу категорії комічного українською мовою. Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. Вип. 28, том 4. С. 55.
19. Чердниченко О. Категорії сучасного перекладознавства: проблеми і дискусії. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Іноземна філологія. 2016. Вип. 1 (49). С. 6.
20. Циркунова І. В. Мовні засоби реалізації іронії та їх відтворення в іспансько-українському перекладі. Мовні і концептуальні картини світу. Київ: Київський університет, 2013. Вип. 46, ч. 4. С. 241.
21. Штоліна Д. Функціонально-стилістичні та прагматичні особливості іспаномовного гумору (на матеріалі мультимодального цифрового корпусу). *Mundus Philologiae*. 2024. Вип. 3. С. 35.
22. Янісів М. П., Ціпівко Ю. С. Аналіз гумору у фільмі Ненсі Меєрс «Стажер». Молодий вчений. 2024. № 7 (131). С. 102.
23. Ahieieva-Karkashadze V. O., Lymar M. Yu. Stereotypes: definition of the phenomenon and its implementation in translation. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2023. Т. 34 (73), № 2, ч. 1. С. 169.
24. Botella Tejera C. La traducción del humor intertextual audiovisual. Que la fuerza os acompañe. *MonTI: Monografías de Traducción e Interpretación*. 2017. No 2. P. 84.
25. Caldevilla-Domínguez D., Barrientos-Báez A., García-Manso A., Matarín-Rodríguez-Peral E. Neurocomunicación y Manosferas: estudio de caso Forocoches. *Historia y comunicación social*. 2022. № 27(2). P. 509.
26. Chiaro D. Foreword. Verbally Expressed Humor and translation: An overview of a neglected field. *Humor*. 2005. P. 135–145. DOI: <https://doi.org/10.1515/humr.2005.18.2.135>
27. Correa D., Mestre R. Comentario y análisis de un texto polifónico. Seminario 101: Seminario de Lengua Española. Curso 2015. P. 4. URL:

- https://www.academia.edu/30205455/Comentario_y_an%C3%A1lisis_de_un_texto_polif%C3%B3nico
28. Deutschmann M., Steinvall A. Combatting linguistic stereotyping and prejudice by evoking stereotypes. *Open Linguistics*. 2020. Vol. 6, Issue 1. DOI: <https://doi.org/10.1515/opli-2020-0036>
29. Hallberg L. *Humor in Translation and What It Can Entail: A Linguistic Analysis of Humorous Elements in Audiovisual Translation (AVT)*. Karlstad University, Faculty of Arts and Social Sciences, 2024. P. 7.
30. Malasaña – el barrio bohemio de Madrid. VisitMadrid. URL: <https://www.visitmadrid.es/descubre-destinos-madrid/donde-ir/madrid/malasan-a-barrío-bohemio-madrid>
31. María José Higuera Ruiz. Identificación cultural y emocional con Madrid a través de la serie Valeria. *Revista de Comunicación*. 2023. Vol. 22, No 2. URL: https://www.scielo.org.pe/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1684-09332023000200243
32. Mayoral R. Traducción audiovisual, traducción subordinada, traducción intercultural. Universidad de Granada. URL: https://www.ugr.es/~rasensio/docs/TAV_Sevilla.pdf
33. Mir M., Laskurain-Ibarluzea P. Spanish and English Verbal Humour: A Comparative Study of Late-night Talk Show Monologues. *Contrastive Pragmatics*. 2021. URL: https://brill.com/view/journals/jocp/3/2/article-p278_5.xml
34. Nord C. La unidad de traducción en el enfoque funcionalista. *Quaderns. Revista de traducció*. 1998. No 1. P. 76.
35. Pérez Sánchez F. «Valeria»: todo lo que debes saber sobre esta nueva serie española. *Vogue México*. 2020. 24 abr. URL: <https://www.vogue.mx/estilo-de-vida/articulo/valeria-serie-de-netflix-espanola-estreno-reparto-trailer>

36. Pesce A., Etchezahar E. Los efectos del sexismo, los estereotipos implícitos y el lenguaje inclusivo en la brecha de género. Anuario de Investigaciones. Universidad de Buenos Aires. 2019. Vol. XXVI. P. 153.
37. Rasulova G. The notion of realia in contemporary linguistics. The Scientific Heritage. 2020. No 55. P. 33.
38. Ruiz Gurillo L. Infiriendo el humor. Un modelo de análisis para el español. Círculo de Lingüística Aplicada a la Comunicación. 2014. No 59. P. 148, 153–154.
39. Tong M. Y., Abdul Halim H., Sim N. B. Verbally expressed humor translation strategy in audiovisual products: a systematic literature review. World Journal of English Language. 2024. Vol. 14, No 6. P. 325.
40. Wilson D., Sperber D. La teoría de la relevancia. Revista de Investigación Lingüística. 2004. Vol. VII. P. 238.

ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ:

41. Valeria: іспанський телесеріал / Netflix. 2020–2025. URL: <https://www.netflix.com/search?q=valeria&jbv=80212986>

ДОДАТКИ

Додаток 1

<i>Тип гумору</i>	<i>Оригінал (іспанською)</i>	<i>Переклад (українською)</i>	<i>Перекладацька стратегія</i>
Іронія	<i>Nerea, ya sé que en el bufete estás rodeada de personas quejándose de sus miserias, que son muy importantes, lo sé. Pero ¿te importaría escuchar las mías esta noche? Y sí, te doy permiso para que te rías de ellas.</i>	<i>Нерео, я знаю, що на роботі ти оточена людьми, які скаржаться на свої жалюгідні життя, це дуже серйозно, знаю. Але... не проти, якщо я поскаржуся сьогодні? І так, ти можеш посміятися наді мною.</i>	Модуляція
Іронія	<i>A nuestra edad deberíamos empezar a beber cerveza de más calidad. - O beber más agua.</i>	<i>Крихітко, у твоєму віці треба пити краще пиво. - Або більше води.</i>	Адаптація, компенсація
Іронія	<i>Se me ha ido de las manos, ¿no?</i>	<i>Знову трохи переборщила?</i>	Модуляція

Сарказм	<i>Qué bien. ¿Cuánto por la nave que te lleva hasta allí?</i>	<i>Супер! Яка ціна ракети, щоб дістатися туди?</i>	Транспозиція
Гіпербола	<i>Quiero acabar con toda la cerveza de esta ciudad.</i>	<i>Хочу випити все пиво в цьому місті.</i>	Збереження стилістичної фігури
Гіпербола	<i>Así te aireas un poquito, te quitas el nido de aves rapaces que llevas en la cabeza...</i>	<i>Розвієшся... Розплутаєш це гніздо на голові.</i>	Повна адаптація з компенсацією
Гіпербола	<i>Sí, joder. Puto calor.</i>	<i>Боже, я знаю... Ця чортова спека!</i>	Евфемізація із збереженням емоційного тону
Мовна гра	<i>Adiós, pájaros. Si es que había pájaros.</i>	<i>Бувайте, красуні! Наче їх і не було.</i>	Повна адаптація з компенсацією
Мовна гра	<i>Espera, ¿gemelo es con ge o con jota? - Tía, con ge.</i>	<i>Це пишеться через «е» чи «и»? - Через «и»!</i>	Локалізація жарту з адаптацією орфографії
Мовна гра	<i>Entre Val y tú lo estáis petando. Adoptadme, por favor.</i>	<i>Ви з Вал в ударі. Будь ласка, удочеріть мене.</i>	Адаптація до українського розмовного стилю
Каламбур	<i>¿Y... tú de qué</i>	<i>Отже, з якого ти</i>	Функціональна

	<i>charca sales? — Pues las lesbianas acabamos enrollándonos las unas con las otras.</i>	<i>ставка? [...] Точно. Лесбійки завжди зустрічаються в одному й тому ж колі.</i>	заміна частковим збереженням метафори	3
Каламбур	<i>Más bien me estoy convirtiendo en un pingüino.</i>	<i>Насправді я перетворююся на пінгвіна.</i>	Дослівний переклад	
Реалія	<i>Cocido español</i>	<i>Паелья.</i>	Адаптація	
Реалія	<i>Ya lo sabe toda Malasaña</i>	<i>Тепер про це знає вся округа”</i>	Генералізація	
Реалія	<i>Como mucho, me puedo ir... a Talavera de la Reina</i>	<i>У кращому випадку можу поїхати в Талавера-де-ла-Ре йна</i>	Транслітерація	
Реалія	<i>No necesitamos tanta testosterona, que esto no es ForoCoches</i>	<i>Нам не потрібен весь цей тестостерон. Це не вживане авто</i>	Заміна	
Реалія	<i>Pero, gordi, esto es la BBC, coño</i>	<i>Але, любя, це ж Бі-бі-сі. Я не знаю</i>	Доместикація через фонетичну адаптацію	
Культурний стереотип	<i>Hay unos chinos</i>	<i>Є інвестори</i>	Нейтралізація	

Гендерний стереотип	<i>Al final parece que las tías tenemos que dar explicaciones por todo</i>	<i>Ми завжди маємо виправдовувати наші дії!</i>	Модуляція
Гендерний стереотип	<i>Una chica dispuesta a tomar la iniciativa, que no le dé miedo seducir</i>	<i>Дівчина готова взяти ініціативу і не боїться бути спокусливою</i>	Пряма еквівалентність із незначним стилістичним пом'якшенням
Гендерний стереотип	<i>De toda la vida, los productores se han acostado con actrices</i>	<i>Продюсери віддавна спали з акторками</i>	Дослівний переклад
Гендерний стереотип	<i>Ni putas ni sumisas</i>	<i>Ми не повії чи служниці</i>	Адаптація
Сленг	<i>Asaltacunas</i>	<i>Любителька малоліток</i>	Функціональна заміна з адаптацією
Сленг	<i>Te aguantas. A ver si así se te pasa la taja que llevas</i>	<i>Стримуйся! Можє, це тебе протрезвить!</i>	Компресія
Сленг	<i>Qué huevos</i>	<i>Це нечувано!</i>	Нейтралізація, евфемістична заміна
Сленг	<i>Íbamos muy ciegos</i>	<i>Ми були вгашені</i>	Адаптація

Сленг	<i>Pedazo de trol</i>	<i>Ти...такий троль!</i>	Транскультурне запозичення
Сленг	<i>Oye, pues a lo mejor sí eres un poquito borde</i>	<i>Знаєш що? Ти досить груба!</i>	Стилістичне вирівнювання
Стереотип (зооморфний)	<i>Eres una cerda</i>	<i>Ти огидна!</i>	Нейтралізація
Стереотип (мовний)	<i>La mujer millennial es precisa sin ser obsesiva. Comedida sin ser sumisa.</i>	<i>Жінка-міленіалка чітка, але не нав'язлива; стримана, але не слухняна.</i>	Дослівний переклад з використанням синонімів.
Жаргон (професійний)	<i>Te dejo, no sea que no te den el Cervantes por mi culpa.</i>	<i>Біжи, бо ще лишу тебе без премії Сервантеса.</i>	Транслітерація з опорою на культурну обізнаність
Жаргон (професійний)	<i>Por la mejor pareja creativa desde Peggy Olson y Don Draper.</i>	<i>За кращу команду з часів Пеггі Олсон і Дона Дрейпера.</i>	Збереження алюзії без локалізації

Resumen

El presente trabajo de fin de grado se centra en el análisis de las particularidades de la traducción del humor y de los estereotipos lingüísticos en el subtítulo audiovisual del español al ucraniano, tomando como base la primera temporada de la serie española *Valeria*. El objetivo principal de la investigación ha sido identificar las estrategias traductológicas más eficaces para conservar el efecto humorístico original en un formato altamente restringido como es el subtítulo, teniendo en cuenta las diferencias lingüísticas, culturales y pragmáticas entre los contextos español y ucraniano.

La investigación parte de la premisa de que la traducción audiovisual representa uno de los ámbitos más complejos y actuales de los estudios de traducción, ya que exige no solo competencia lingüística, sino también cultural y técnica.

La relevancia del estudio radica en la creciente demanda de contenidos audiovisuales multilingües y en la necesidad de ofrecer traducciones que mantengan no solo el contenido informativo, sino también el valor humorístico, estilístico y cultural del texto original.

El análisis teórico permitió identificar los conceptos clave relacionados con la traducción del humor, en particular la tipología de los elementos humorísticos (juegos de palabras, ironía, alusiones, estereotipos, etc.), así como las principales dificultades asociadas a la traducción de cada uno de estos tipos. Se prestó especial atención a las estrategias traductológicas - como la *adaptación*, la *compensación*, la *generalización* y el *atenuamiento estilístico* - que resultaron *fundamentales* para conservar con éxito el efecto cómico. El estudio también puso el foco en el formato subtítulo como uno de los más restrictivos, lo que obliga al traductor a mantener un equilibrio constante entre la fidelidad textual y la accesibilidad para el espectador.

En el capítulo práctico, a partir del análisis de más de 60 réplicas del primer temporada de la serie *Valeria*, se constató que la mayoría de los casos analizados corresponden a *estereotipos lingüísticos y léxico coloquial*, los cuales aparecen en más del 40 % de los ejemplos estudiados. Se trata principalmente de roles de género, percepciones sociales sobre las relaciones, la carrera, la amistad y los hábitos

urbanos, que se presentan mediante la hipérbole, la ironía o la sátira cotidiana. En muchos casos, estas réplicas requirieron adaptación o neutralización, ya que una traducción directa no habría provocado la reacción deseada en el público objetivo.

El segundo grupo más frecuente fue el del humor verbal - como los *juegos de palabras y los calambures* - que con mayor frecuencia exigieron sustituciones funcionales o compensaciones. En tales situaciones, el traductor demostró creatividad al intentar preservar el estilo general y el tono de la escena, incluso si esto implicaba sacrificar parcialmente el significado literal.

La tercera categoría fue el *humor culturalmente específico*, que resultó ser el más sensible a los cambios. Las réplicas con alusiones a los medios de comunicación españoles, autores locales o realidades culturales exigieron transliteración o adaptación. En ciertos casos, el traductor evitó referencias directas o las reemplazó con equivalentes más comprensibles, lo que permitió lograr una reacción adecuada sin perder el efecto cómico.

El análisis también reveló que la *ironía y el sarcasmo* aparecen con menor frecuencia en la serie, pero actúan como marcadores importantes de los personajes y, a menudo, se basan en el subtexto visual o la entonación, aspectos difíciles de reproducir en subtítulos, aunque posibles mediante precisión léxica, matices estilísticos o figuras retóricas.

El material analizado permitió hacer las siguientes generalizaciones sobre las estrategias aplicadas:

- La *ironía* se transmitió mayormente mediante modulación, a veces combinada con adaptación o compensación.
- El *sarcasmo* se tradujo mediante transposición.
- La *hipérbole* se conservó de forma directa o con compensación.
- Los *juegos de palabras y calambures* se trasladaron mediante adaptación, sustitución funcional o localización.
- Los *realia culturalmente marcados* se tradujeron por medio de adaptación, generalización, sustitución, transliteración o domesticación fonética.

- Los *estereotipos* se tradujeron mediante traducción literal, neutralización, eufemización o adaptación.
- El *argot profesional* se trasladó mediante transliteración, nivelación estilística o preservación de la alusión.
- El *slang* se tradujo mediante compresión, transposición, eufemización o neutralización.

En términos generales, los resultados del trabajo permiten afirmar que la traducción del humor en productos audiovisuales no se basa en la literalidad, sino en la reproducción del sentido (lo cual implica adaptar las réplicas a las normas culturales y expectativas del público meta, sin perder el efecto cómico). La transmisión exitosa de elementos humorísticos exige del traductor no solo dominio del idioma, sino también un alto nivel de intuición cultural, comprensión de la función de cada réplica y capacidad de modelar el sentido, como es el caso de Valeria.

A lo largo del trabajo, se ha prestado especial atención a los casos en los que el humor no se manifiesta de forma explícita, sino que se construye a partir de matices contextuales, tonos discursivos o ambigüedades léxicas. Dichos casos requerían un análisis detallado de la escena, el personaje y la interacción comunicativa, lo que demuestra la profundidad del enfoque aplicado.

La novedad del trabajo reside en el enfoque centrado específicamente en la combinación español-ucraniano, escasamente explorada en estudios anteriores, así como en el análisis sistemático de los mecanismos humorísticos desde una perspectiva funcional y pragmática.

Este estudio no solo ofrece una tipología detallada de las estrategias de traducción utilizadas, sino que también sienta las bases para futuras investigaciones comparativas en otros formatos (doblaje, voiceover) o entre otras combinaciones lingüísticas y culturales.

Palabras clave: *traducción audiovisual, subtítulos, humor, estereotipos lingüísticos, elementos culturalmente específicos, transformaciones traductológicas, la serie “Valeria”.*